

**DRUŠTVENO ZBLIŽAVANJE,
RAVNOPRAVNO UČEŠĆE MANJINA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

**REZULTATI
ISTRAŽIVANJA
I ANALIZA ANKETE**

Tuzla, februar 2010

DRUŠTVENO ZBLIŽAVANJE, RAVNOPRAVNO UČEŠĆE MANJINA U BiH
REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA ANKETE

IZDAVAČ:
Omladinski Resursni Centar (ORC) Tuzla

ZA IZDAVAČA:
Miralem Tursinović

AUTOR ANALIZE ANKETE:
Jasmin Jašarević

DIZAJN / PRIPREMA:
ORC Tuzla

UNOS I OBRADA PODATAKA I STATISTIKE:
Mirjana Stamenković – Tursinović
Mario Vranješ

ANKETARI NA TERENU:
Zanin Mešić, Ermina Hidić, Fikret Muratović, Arnela Hadžikadunić, Senad Hadžikadunić, Svetlana Krstić, Vedran Ilić, Milivoje Lujić, Fahrudih Murić, Azra Murić, Đorđe Radanović, Dragan Mičić, Ismet Karabegović, Sanja Kostić, Vedran Simonović, Selmedina Hamzić, Almir Salihović, Siniša Jovičić, Dragan Markelić, Senada Sušić, Katarina Vučković, Arnela Katura, Senada Pinjić, Ema Mustajbašić, Milana Čovakušić, Gordana Jakovljević, Igor Roić, Nejra Kadić, Arnela Camović, Enida Čolo, Dejan Dejanović, Jelena Maksimović,

TUZLA, Februar 2010.

Ova anketa je dio projekta: „Regionalna omladinska akcija protiv diskriminacije“, i realizovana je uz pomoć:

Norveške Narodne pomoći
Norwegian Peoples Aid

www.npa.org.rs

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA ANKETE
DRUŠTVENO ZBLIŽAVANJE, RAVNOPRAVNO UČEŠĆE MANJINA U
BiH

S a d r Ź a j:

Uvod.....	5
Rezultati istraživanja / metodologija.....	6
Sociodemografske karakteristike uzorka.....	7
Pitanja.....	8
Zaključci i preporuke.....	25
O hCa / ORC Tuzla.....	27
Dodatak: Anketni upitnik.....	29
Dodatak: Pojašnjenja statistike.....	32
Dodatak: sveukupna statistika.....	36

Helsinški Parlament Građana (hCa) Tuzla
Helsinki Citizens' Assembly (hCa) Tuzla
Omladinski resursni centar Tuzla
Youth Resource Center Tuzla
Hadži Bakirbega Tuzlića 1, 75000 Tuzla,
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: ++387 35 258 077
e-mail: hcatuzla@bih.net.ba, orctuzla@bih.net.ba
www.omladina-bih.net

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA ANKETE

DRUŠTVENO ZBLIŽAVANJE, RAVNOPRAVNO UČEŠĆE MANJINA U BiH

U periodu od Decembra 2009 do kraja januara 2010 godine, u okviru projekta „Regionalna omladinska akcija protiv diskriminacije“, Omladinski resursni centar Tuzla je zajedno sa omladinskim organizacijama – članicama Omladinske Mreže u BiH izvršio je anketiranje građana Bosne i Hercegovine. Pred vama se nalazi analiza i statistika ankete rađene u 18 gradova Bosne i Hercegovine.

Upitnici su distribuirani (ćirilica i latinićna verzija) i popunjavani u: Bosanskom Petrovcu, Jablanici, Konjicu, Maglaju, Sarajevu, Tuzli, Zenici, Banja Luci, Bijeljini, Derventi, Doboju, Mrkonjić Gradu, Prijedoru, Šekovićima, Srebrenici, Zvorniku i Brćko Distriktu BiH.

Ukupno je popunjeno 1.526 upitnika, od toga 662 u Federaciji BiH, 764 u Republici Srpskoj i 100 upitnika u Brćko Distriktu BiH. Anketa je sadržavala 24 pitanja, od kojih je nekoliko pitanja bilo opisnog karaktera.

U distribuciji i anketiranju su nam veoma pomogli naši partneri – omladinske organizacije i pojedinci iz BiH, kojima se ovom prilikom zahvaljujemo na vremenu i trudu koji su odvojili: Asocijacija Studenata Srebrenice, Omladinski centar Bijeljina, UG „Eko Leonardo“ Priboj, Centar za afirmaciju mladih (CAM) Šekovići, Muslimansko Dobrotvorno društvo „Merhamet“ Doboj, PRONI Brćko, Centar za omladinu – Forum za Evropske Integracije Derventa, Corno Maglaj, SANUS Prijedor, Udruženje Oboljelih od hroničnih virusnih hepatitisa "B18" Banja Luka, Udruženje mladih Monnet Centar Bosanski Petrovac, Omladinska Organizacija "Centar" Mrkonjić grad, Omladinski Klub "Pod Istim suncem" Jablanica, Odred Izviđaća "KRIN" Tuzla, KULT BiH Sarajevo, Udruženje Građana "Naša Djeca" Zenica.

Koristimo se prilikom i da se ovim putem zahvalimo svim građanima Bosne i Hercegovine koji su popunjavanjem upitnika dali svoj doprinos rezultatima ove analize.

Anketiranje je urađeno unutar projekta „Regionalna omladinska akcija protiv diskriminacije“. U projektu, osim ORC-a Tuzla, kao partneri učestvuju i: Omladinski klub "Pod istim suncem" Jablanica, BiH, Mirovna akcija Prilep, Makedonija, Akcija za mir i nenasilje Gnjilane, Kosovo, Multikultura Tetovo, Makedonija, Edukativni centar Kruševac, Srbija, Omladinske Inicijative Skopje, Makedonija i Infošop Škatula Rijeka, Hrvatska. Pokrovitelj projekta je Norveška narodna pomoć (www.npa.org.rs)

***hCa / ORC Tuzla
Tuzla, februar 2010.***

UVOD

ORC Tuzla, u okviru projekta **“Regionalna omladinska akcija protiv diskriminacije”**, napravila je analizu situacije o učešću manjina i opštem poznavanju prava manjina i situacije u kojoj se nalaze manjine u BiH pod nazivom: **“Društveno zbližavanje, ravnopravno učešće manjina u BiH”**.

Jedan od glavnih ciljeva ovoga projekta je prije svega podizanje svijesti građana BiH o važnosti borbe protiv diskriminacije u BiH i regiji, sa posebnim osvrtom na mlade.

Preambula Ustava BiH se poziva na Univerzalnu deklaraciju ljudskih prava i na paktove o građanskim i političkim kao i o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

U članu II. stavak 2. Ustava Evropska konvencija o ljudskim pravima se direktno primjenjuje u Bosni i Hercegovini.

Štaviše, uspostavljena je lista od 15 međunarodnih sporazuma i konvencija u oblasti ljudskih prava kojima pristupa Bosna i Hercegovina od kojih su za ovo istraživanje najrelevantniji:

- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
- Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena
- Konvencija o pravima djeteta
- Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina
- Okvirna konvencija o zaštiti manjina.

Usprkos svim potpisanim konvencijama i postojanju institucija u BiH koje se „bave“ zaštitom ljudskih prava i borbom protiv diskriminacije Evropski sud za ljudska prava u Strasbourgu osudio je 22.12.2009. BiH zbog diskriminacije Jevreja i Roma, jer im uskraćeno pravo da učestvuju u izborima, uključujući i mogućnosti da budu birani na najviše funkcije.

"Zabrana manjinama da učestvuju na izborima nema objektivno i razumno opravdanje, i zato je u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, koja zabranjuje diskriminaciju", ocijenile su evropske sudije. Ova presuda u najkraćem opisuje stanje u kojoj se BiH nalazi u domeni zaštite svih njenih građana.

Rezultati analize urađene na osnovu odgovora iz anketnih upitnika poslužiće nam za procjenu stanja i kreiranje metoda aktivnosti za borbu protiv diskriminacije.

Analizu će putem članica Omladinske mreže u BiH, ali i putem naše web stranice i mejling liste distribuirati široj javnosti u BiH.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Upitnici su distribuirani i popunjeni u dole navedenim gradovima u BiH, vodeći računa o ravnomjernoj zastupljenosti anketnih listića u FBiH, RS te zastupljenosti Brčko Distrikta BiH.

Ukupno je popunjeno 1.526 upitnika, od toga 662 u Federaciji BiH, 764 u Republici Srpskoj i 100 upitnika u Brčko Distriktu BiH.

Anketa je sadržavala 24 pitanja, od kojih su nekoliko pitanja bilo opisnog karaktera.

Gradovi:

1. Bosanski Petrovac	7. Zenica	13. Prijedor
2. Jablanica	8. Banja Luka	14. Šekovići
3. Konjic	9. Bijeljina	15. Srebrenica
4. Maglaj	10. Derventa	16. Zvornik
5. Sarajevo	11. Doboj	17. Brčko Distrikt BiH
6. Tuzla	12. Mrkonjić Grad	

Želimo da spomenemo veliko učešće naših volontera – članova Omladinske mreže Bosne i Hercegovine koji su bili aktivno uključeni i koji su nam pomogli u prikupljanju anketa u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Metodologija i utisci anketara

Anketa je urađena u periodu Decembar 2009 - Januar 2010 i štampana je na Ćirilicnom i Latiničnom pismu. Ukupno su 34 anketara bila angažovana na poslovima anketiranja koji su obavili posao u periodu od 07 - 24.12.2009 godine.

Najčešće vrijeme anketiranja građana: tokom čitavog dana, u periodu od 09.00 do 19.00h.

Najčešća mjesta anketiranja građana: osnovne i srednje škole, fakulteti, javne ustanove, NVO-i, radni kolektivi, omladinske organizacije, okupljališta mladih, gradske ulice.

Većina upitnika je ispunjeno samostalno od strane ispitanika. U nekim slučajevima su i anketari ispunjavali da bi olakšali ili ubrzali proces odgovaranja.

Većina anketara su, u evaluaciji koju su ispunili na kraju istraživanja, izjavili da da nisu imali problema prilikom pronalaska osoba, dok su se ostali žalili kako u određenim gradovima nije bilo interesa građanstva, te kako građani nisu imali vremena ili jednostavno, iako poznavajući temu ne žele da daju svoj komentar.

Većina anketiranih je rado pristala na anketiranje, koje je u prosjeku trajalo 10-15 minuta, te su bili pristupačni i voljni da sarađuju.

U najvećem slučaju anketirani su izjavili da nisu imali problema sa ispunjavanjem anketnih listića te da su najviše problema imali sa pitanjima vezanim za to šta je diskriminacija, šta je institucija ombudsmana za ljudska prava te pitanja u vezi Romske nacionalne manjine, uglavnom zbog ne poznavanja navedenih tema.

Ukupni utisci o samoj anketi su podjeljeni. Dio anketiranih misli da je anketa predugačka i komplikovana, dok drugi dio misli da je sačinjana konkretno i da ne treba puno vremena da se ispuni, te su izrazili i želju da se i aktivnije uključe u dalji rad na ovu temu kroz

zahtjeve da im se dostave rezultati anketa ili da se uključe u konkretne aktivnosti na temu borbe protiv diskriminacije.

Sami anketari su veoma visokom ocjenom ocijenili svoje zadovoljstvo učešćem u ovoj aktivnosti i izrazilo želju da budu uključeni u aktivnosti vezane za ovu temu.

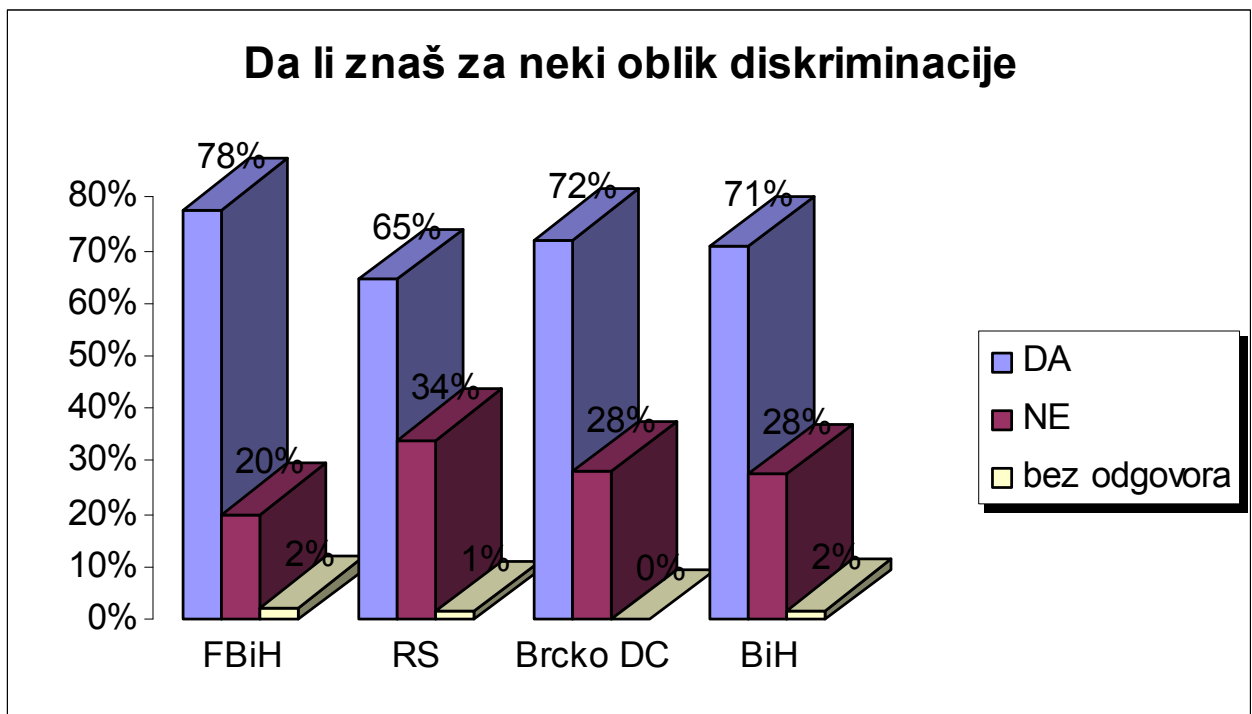
Socio-demografske i geografske karakteristike uzorka:

		FBiH	RS	Brcko DC	BiH	BiH
Ukupno anketiranih		662	764	100	1526	%
Pol	muškarci	286	355	45	686	44.95%
	žene	376	409	55	840	55.05%
Nacionalnost	Bošnjak	451	180	40	671	43.97%
	Srbin	98	551	46	695	45.54%
	Hrvat	26	12	7	45	2.95%
	ostali	47	8	1	56	3.67%
	bez odgovora	40	13	6	59	3.87%
Državljanstvo	BiH	613	707	83	1403	91.94%
	neko drugo	4	10	2	16	1.05%
	dvojno	17	29	3	49	3.21%
	bez odgovora	28	18	12	58	3.80%
Religija	Musliman	461	179	35	675	44.23%
	Pravoslavni hrišćanin	99	539	43	681	44.63%
	Katolički kršćanin	31	11	7	49	3.21%
	Jevrej	1	3	0	4	0.26%
	drugo	6	4	1	11	0.72%
	ateista	11	8	0	19	1.25%
bez odgovora	53	20	14	87	5.70%	
Školska Sprema	KV/KV	58	26	17	101	6.62%
	SSS	399	544	62	1005	65.86%
	VS	16	19	2	37	2.42%
	VSS	89	91	15	195	12.78%
	MR/DR	0	5	1	6	0.39%
	bez odg.	100	79	3	182	11.93%
Zanimanje	učenik/ca	262	273	27	562	36.83%
	student	153	136	22	311	20.38%
	zaposlen/a	165	203	31	399	26.15%
	nezaposlen/a	64	133	17	214	14.02%
	penzioner/ka	17	19	3	39	2.56%
	bez odgovora	1	0	0	1	0.07%

PITANJA

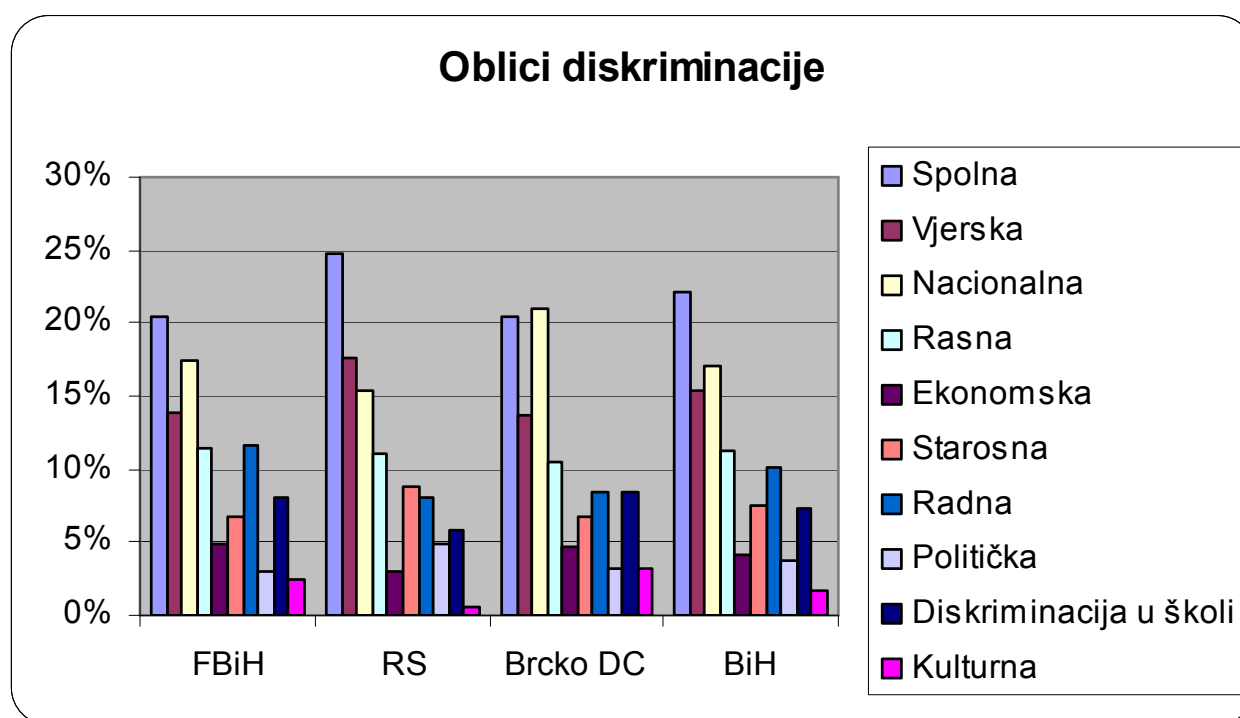
8. Da li znaš za neki oblik diskriminacije u BiH?

Dok Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima utvrđuje da „*sva ljudska bića su rođena slobodna i s istim dostojanstvom i pravima*”, milioni ljudi širom svijeta žrtve su diskriminacije u svakodnevnom životu a prisutnost diskriminacije u BiH je na visokom nivou o čemu svjedoče sledeći statistički podaci:

9. Ukoliko poznaješ, koji su to oblici:

Zakon o zabrani diskriminacije u Glavi II - OBLICI DISKRIMINACIJE - Član 3. govori o Neposrednoj i Posrednoj diskriminaciji kao i o ostalim oblicima diskriminacije koji su navedeni u upitniku. Kao što se to i vidi iz grafikona, najčešći oblici diskriminacije koje su prepoznali učesnici u anketi su: spolna, nacionalna i vjerska diskriminacija.

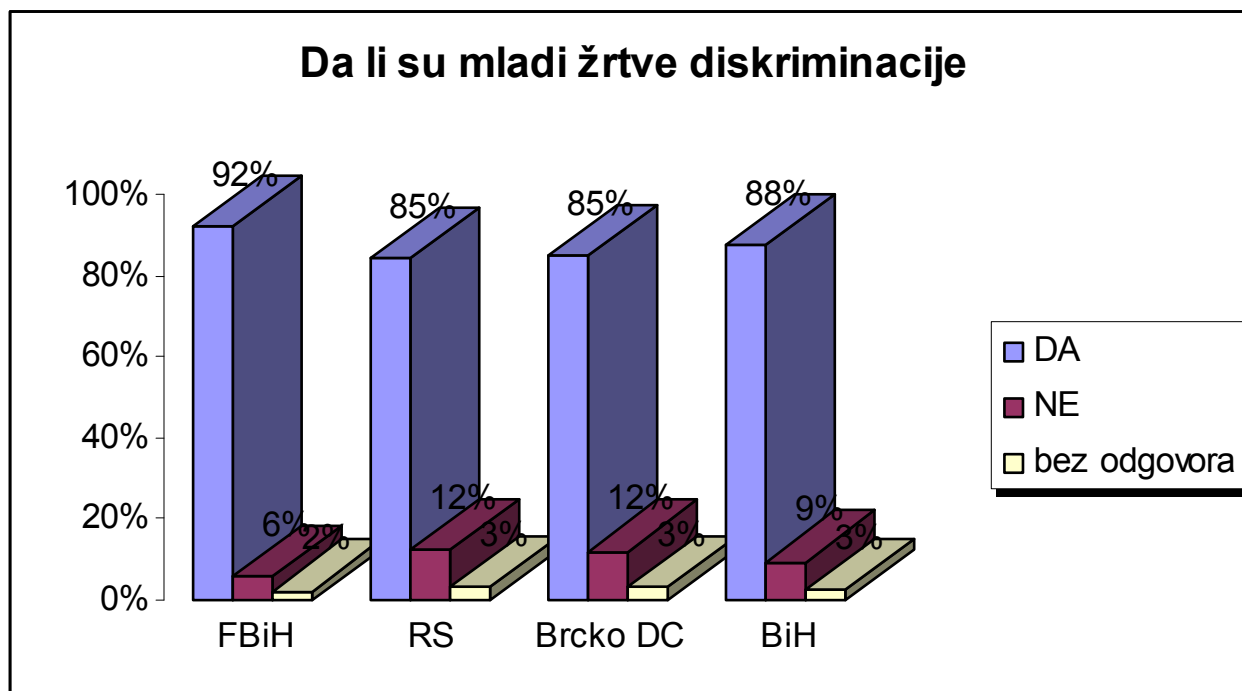
Anketirana lica su pored oblika koji su dati u tabeli davali i sljedeće odgovore:

- Socijalna	- Porezna	- Prema osobama sa posebnim potrebama
- Obrazovna	- Diskriminacija djece	- Prema oboljelim od HIV-a
- Mobing	- Pravna	- Reketiranje
- Prema izbjeglicama	- Zlostavljanje	- Politička
- Prema povratnicima	- Medijska	- U sportu
- Na osnovu fizičkog izgleda	- Prema invalidnim osobama	- Fizičko nasilje
- Diskriminacija prema životinjama	- Mobing	- Diskriminacija penzionera
- Korupcija	- Muzička	- Diskriminacija u društvu
- Kriminal	- Modna	- Psihološko nasilje
- Jezična	- Prema trudnicama	- Pravo
- Zdravstvena	- Verbalna	- Nepotizam
- Grupna	- U porodici	
- Medijska	- Teritorijalna	
- Vizna	- Seksualna	
- Trgovina ljudima	- Segregacija	
- Prema manjinama	- Na javnim mjestima	
	- Propagandna	

10. Da li su mladi žrtve diskriminacije?

„Mi smo odlučili da posjetimo škole u BiH i da vidimo status jedne od najugroženijih populacija i onih koji su nositelji budućnosti ovoga društva – djece. U toku tih naših posjeta spoznali smo da je, ne samo kroz zakone nego i različite prakse, zaista prisutna diskriminacija djece.”¹

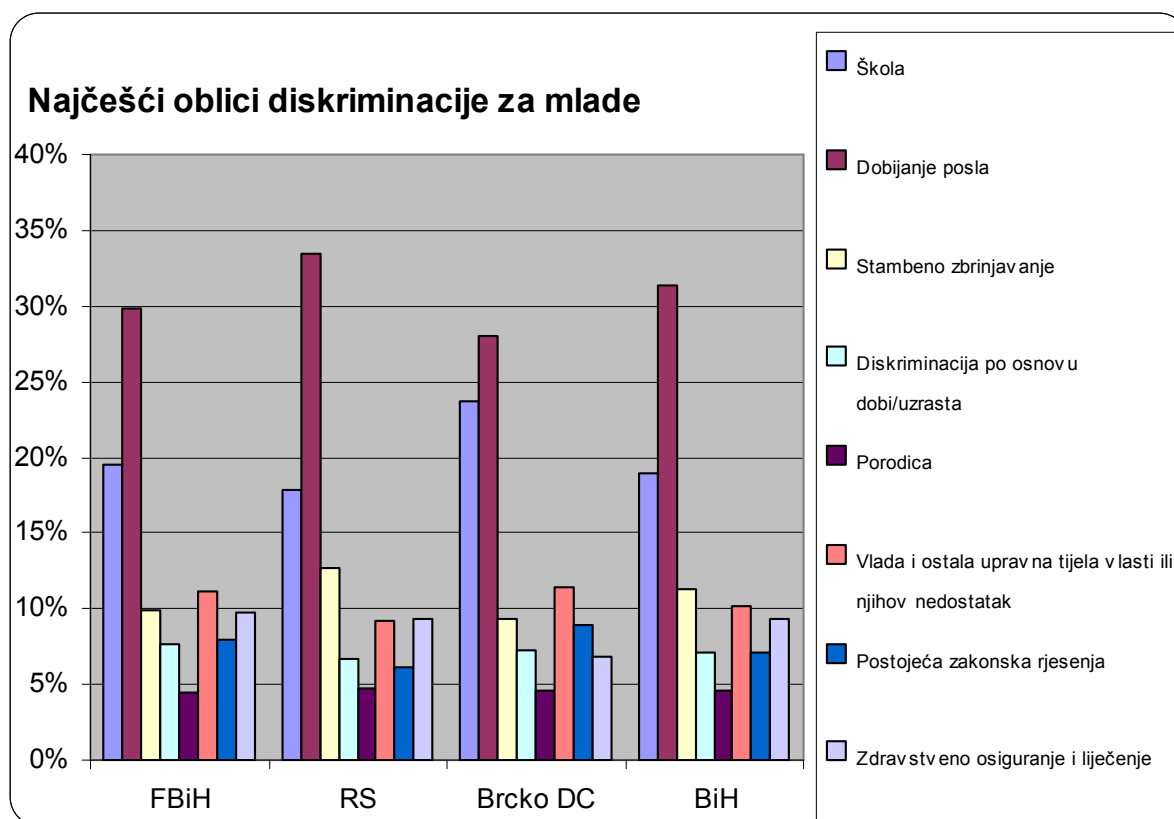
Na ovo pitanje je i velika većina anketiranih odgovorila pozitivno, smatrajući da su mladi u BiH žrtve diskriminacije.

¹ **Jasminka Džumhur**, jedna od ombudsmena za ljudska prava u BiH povodom akademije „Da sam ja neko/netko“ u čast Međunarodnog dana ljudskih prava, održane 10. decembra 2009 u zgradi Parlamenta BiH.

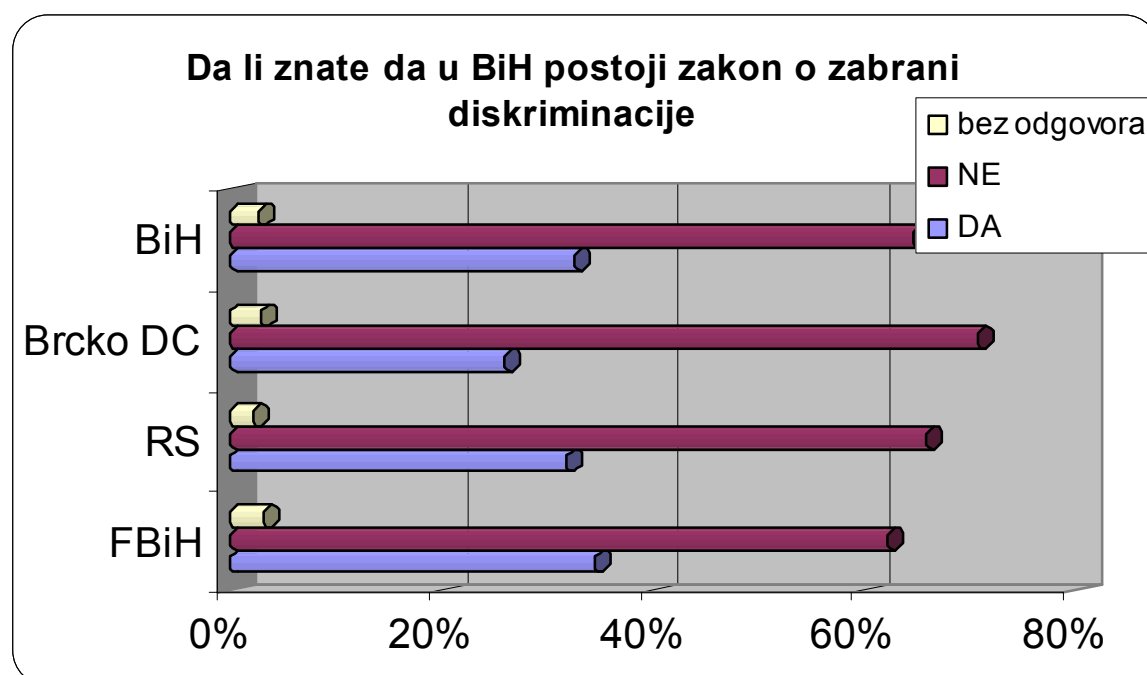
11. Označi mjesta i situacije u kojima su mladi najčešće izloženi diskriminaciji:

Najčešći slučajevi diskriminacije mladih u BiH se tiču dobijanja posla te školskog sistema a slijede ih diskriminacija od strane vlasti (u FBiH i Brčko Distriktu BiH) te diskriminacija po pitanju stambenog zbrinjavanja (RS i BiH nivo).

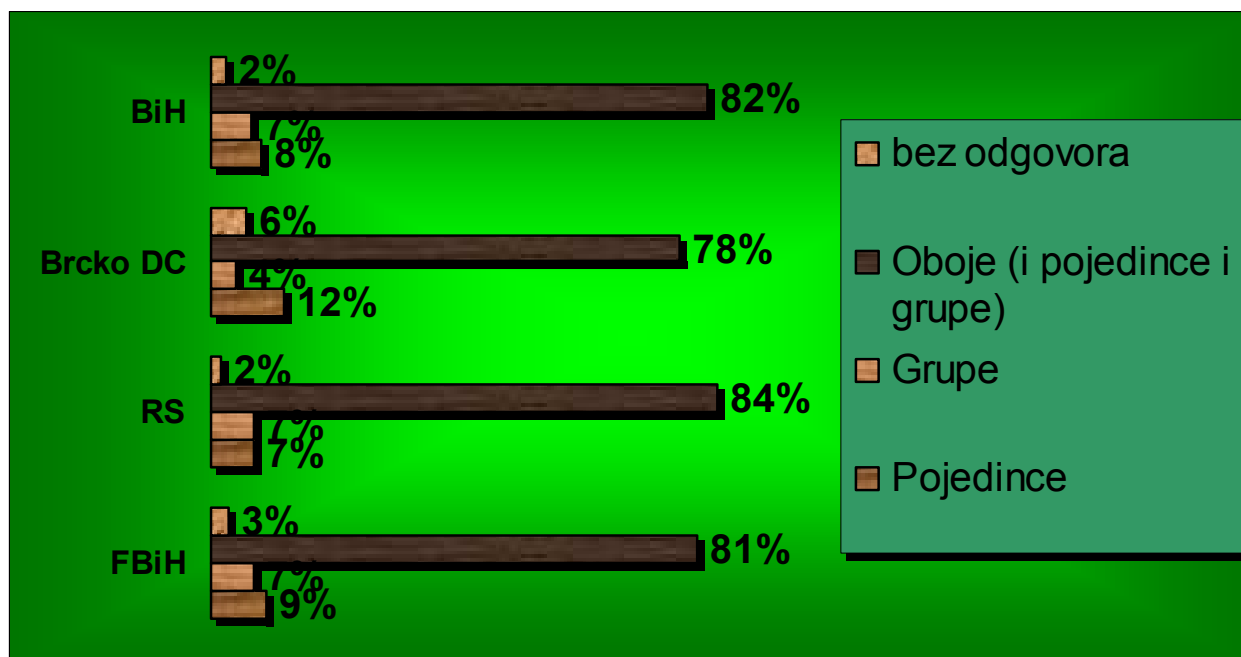
12. Da li znaš da u BiH postoji zakon protiv diskriminacije?

Manje od 40% ispitanika zna da postoji Zakon o zabrani diskriminacije u BiH iako je Zakon usvojen u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH 28.07.2009. a na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

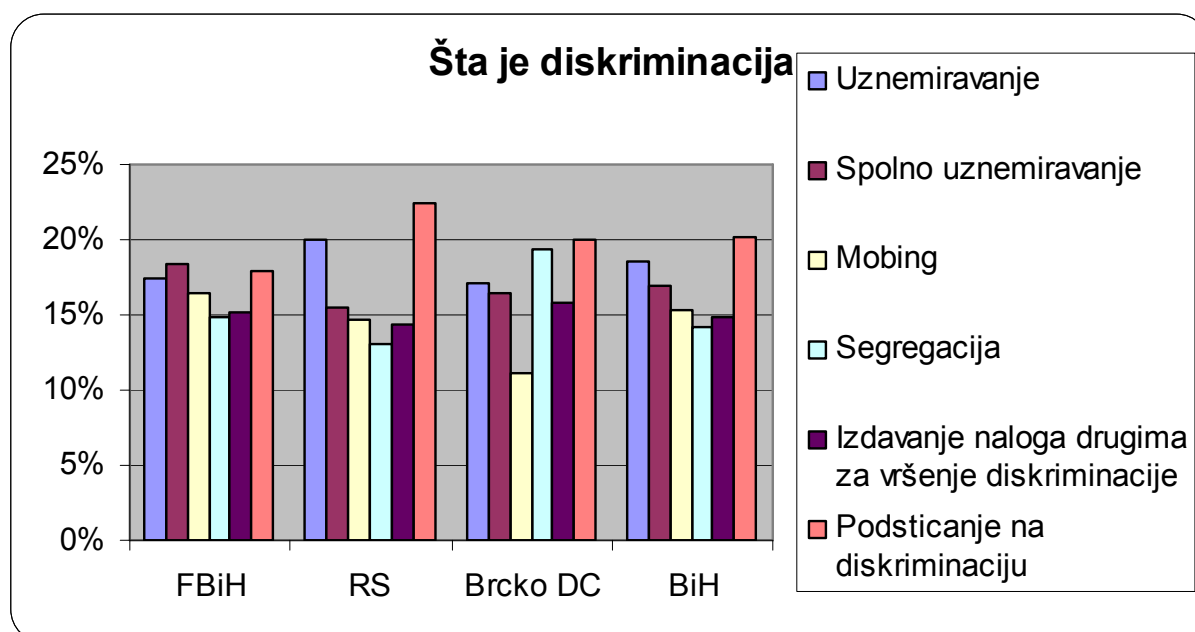
13. Da li je diskriminacija vezana za pojedinca ili grupe?

Postoji veliko razumjevanje kod anketiranih o tome da je diskriminacija vezana kako za pojedince tako i za grupe i to je jasno vidljivo u sledećem grafikonu.

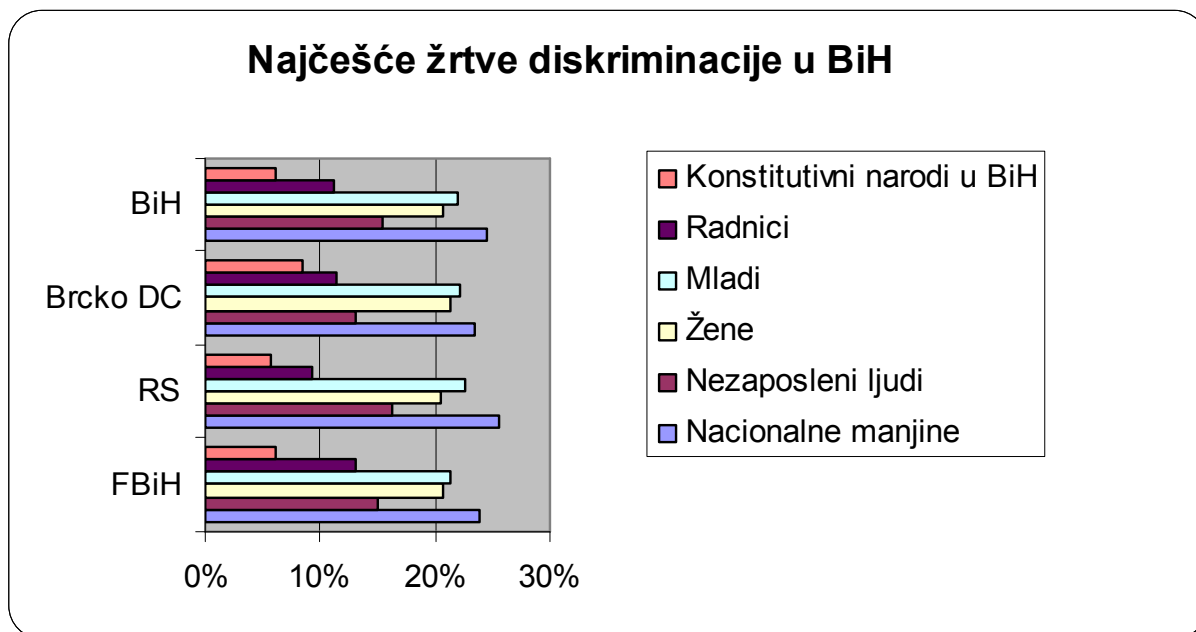
14. Šta je od navedenog diskriminacija?

Iako su u oba entiteta, kao i na državnom i nivou Brčko Distrikta BiH, odgovori na pitanje o tome šta je to diskriminacija dosta ujednačeni postoji razlika u FBiH gdje je na prvom mjestu diskriminacija po osnovu spolnog uznemiravanja dok je u RS, BiH i Brčko Distriktu BiH na prvom mjestu podsticanje na diskriminaciju.

15. Ko su najčešće žrtve diskriminacije u BiH?

Najveći broj ispitanika na državnom, entitetskom i nivou Brčko Distrikta BiH su odgovorili da su Nacionalne manjine, Mladi i Žene najčešće žrtve diskriminacije u BiH.

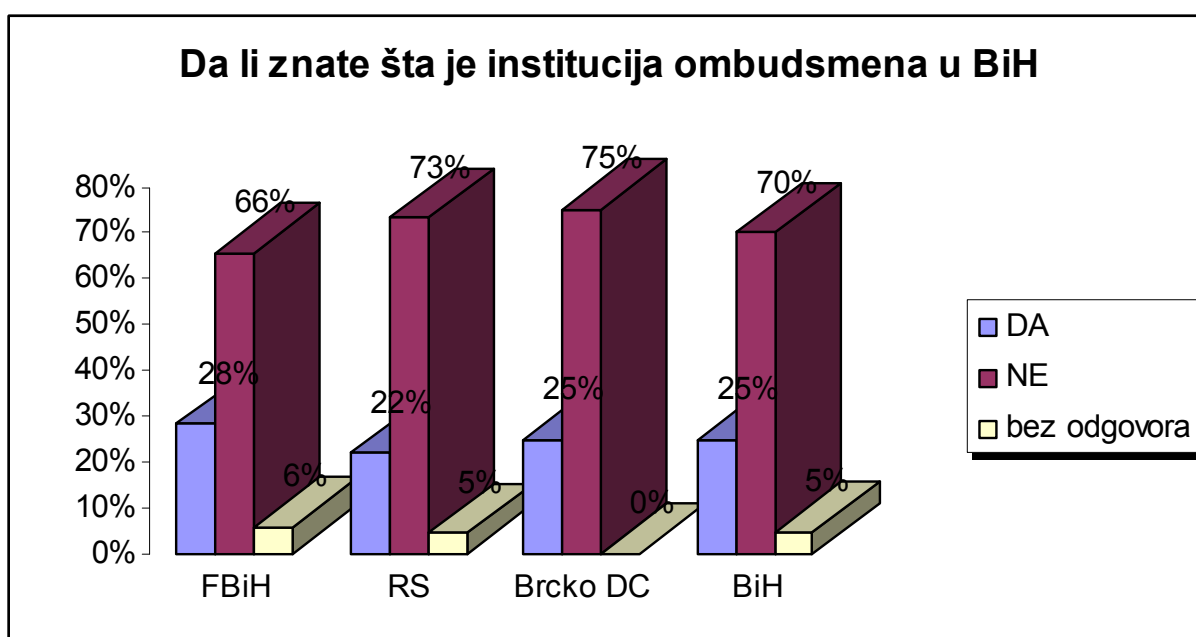
16. Znaš li šta je institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH?

Samo 25 % i manje ispitanika misli da zna šta je to institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH.

Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava je nezavisna institucija koja se bavi zaštitom prava fizičkih i pravnih lica, a u skladu sa Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku Ustava.

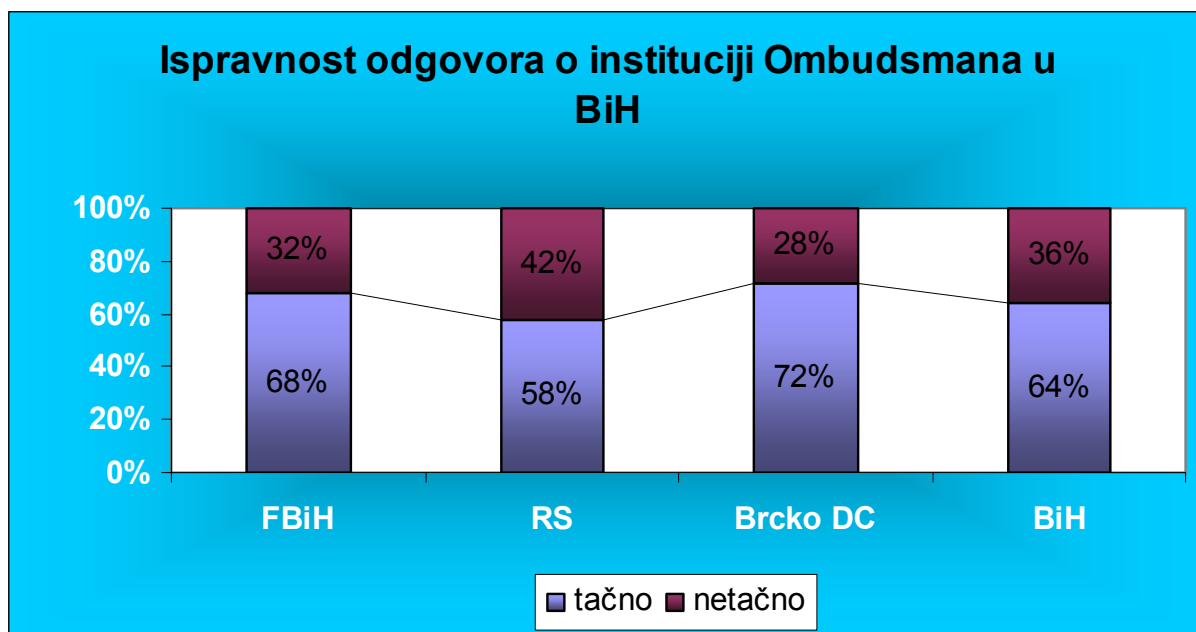
Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcioniranje ili na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa Bosne i Hercegovine, njenih Entiteta i Brčko Distrikta. Predmeti se formiraju na osnovu pojedinačnih žalbi pravnih ili fizičkih lica ili ex officio.

<http://www.ombudsmen.gov.ba/>

16.a Broj tačnih odgovora na pitanje o instituciji Ombudsmena:

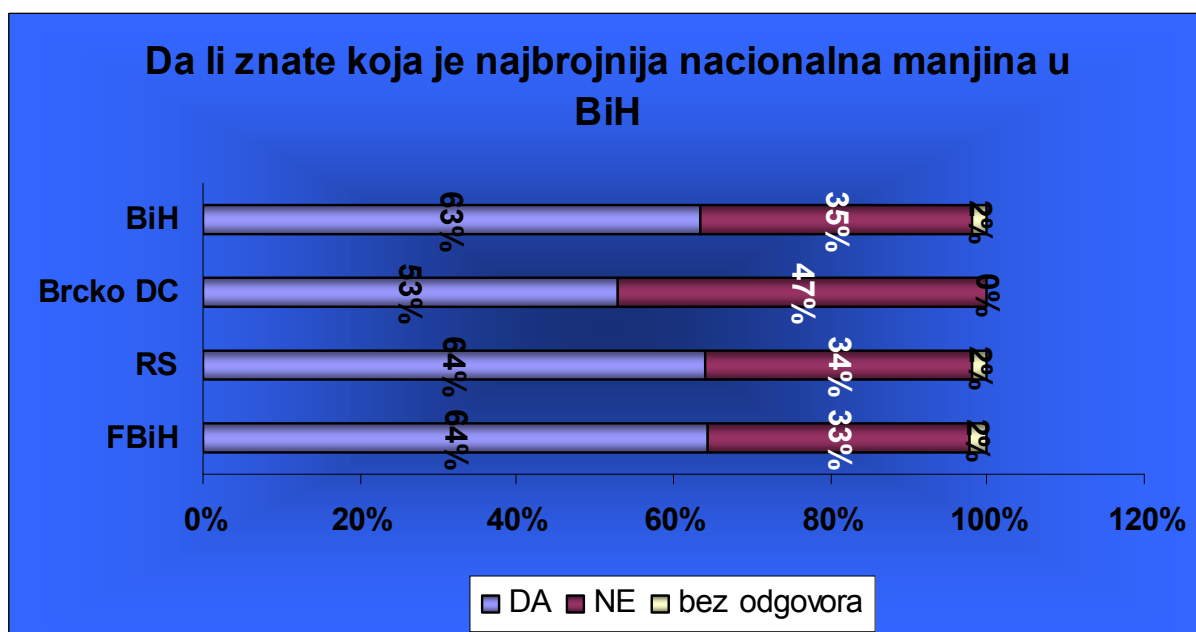
Od ukupnog broja anketiranih koji su odgovorili da znaju šta je to institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH u FBiH je bilo 68% ispravnih odgovora, u RS 58%, u Brčko Distriktu BiH 72% a na nivou BiH 64% tačnih odgovora.

17. Da li znaš koja je najbrojnija Nacionalna manjina u BiH?

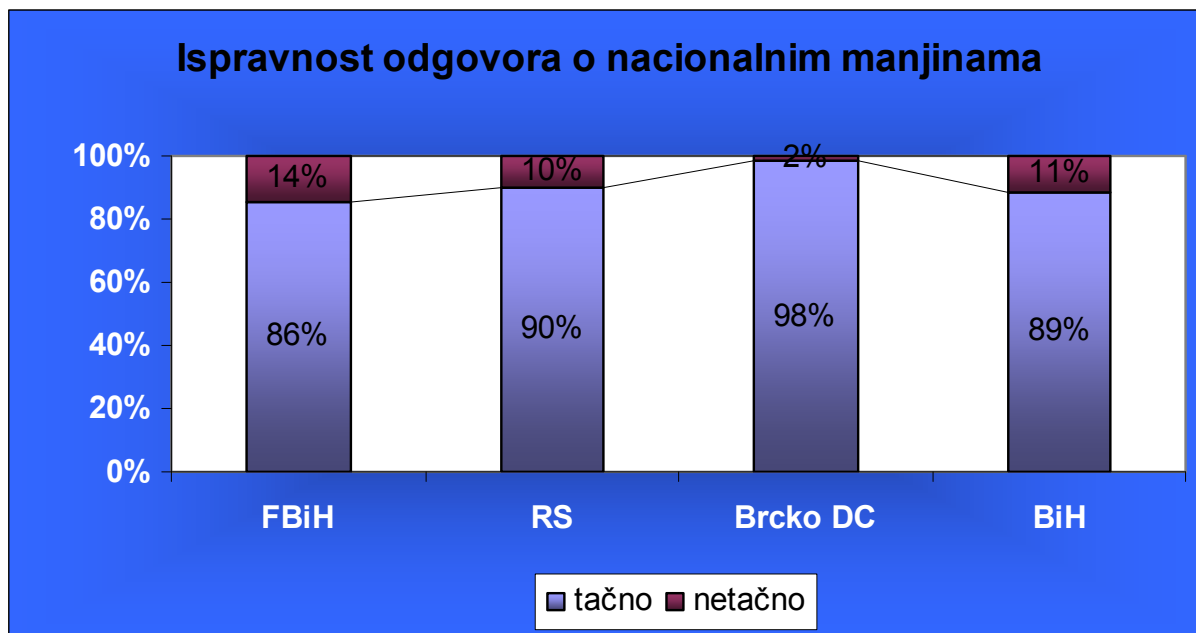
U prosjeku samo 61% ispitanika misli da zna koja je najbrojnija Nacionalna manjina u BiH što samo govori da su pitanja Nacionalnih manjina veoma slabo zastupljena.

U BiH živi 17 zakonom priznatih nacionalnih manjina, od kojih je romska nacionalna manjina najbrojnija. Procjenjuje se da u BiH živi između 30.000 i 60.000 Roma. Do ove brojke došlo se u toku projekta o utvrđivanju činjenica, koji su zajednički realizirali visoki komesar za nacionalne manjine Misije OSCE-a i Vijeće Evrope.

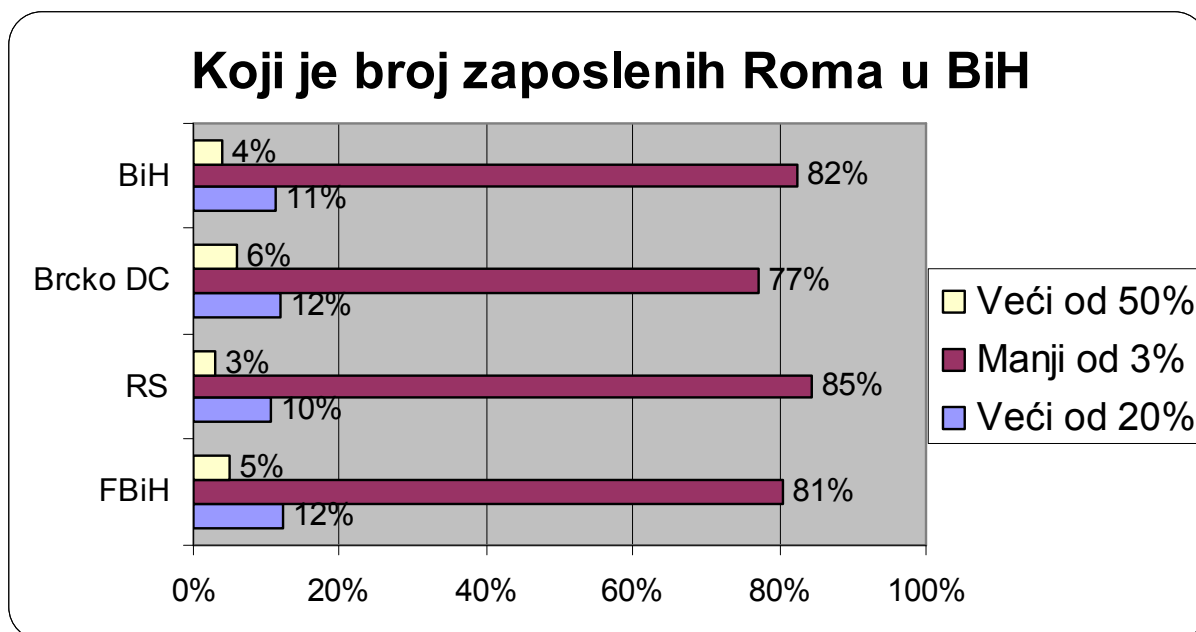
17. a Broj tačnih odgovora o nacionalnim manjinama:

Veliki broj ispitanika koji su odgovorili da znaju koja je to najbrojnija Nacionalna manjina u BiH, su tačno odgovorili na ovo pitanje pokazujući da su upoznati o tome da su Romi najbrojnija nacionalna manjina u BiH. Ipak, podatak da u FBiH postoji 14% ispitanika koji nisu tačno odgovorili na ovo pitanje a u RS 10% ispitanika ima pogrešno mišljenje govori u prilog generalnoj neinformisanosti populacije o brojnosti Romske populacije u BiH.

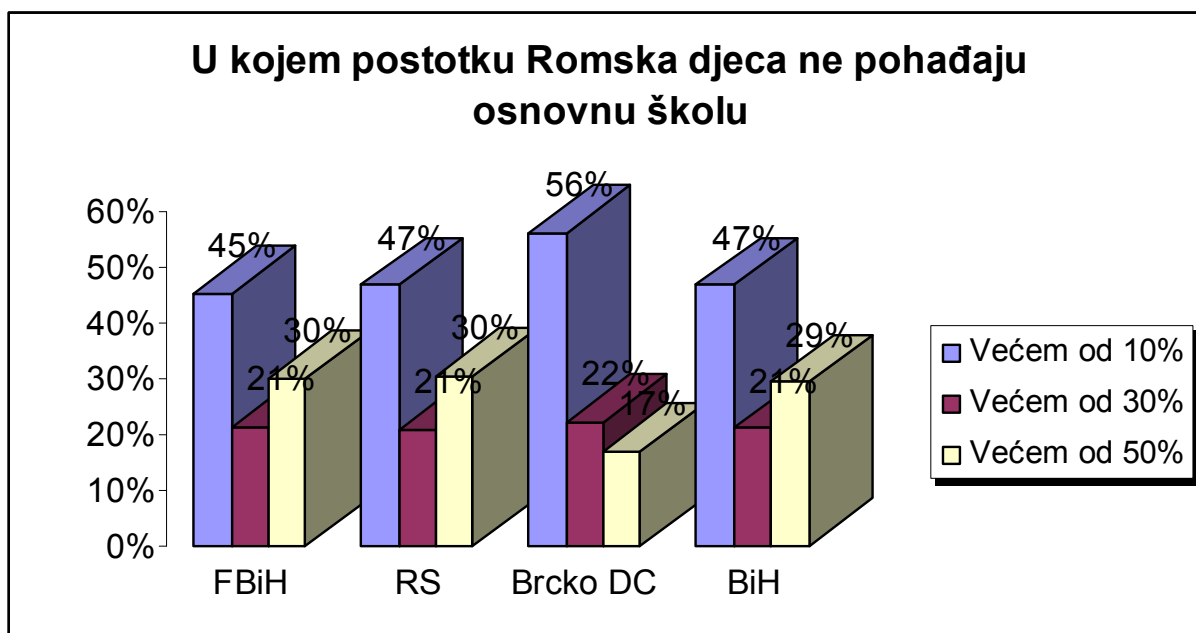
18. Broj zaposlenih Roma u BiH je:

Većina ispitanika je odgovorila da je broj zaposlenih Roma u BiH manji od 3%, što je u skladu sa informacijama koje se nalaze u istraživanjima o stanju Romske populacije u BiH sprovedenih tokom 2009. godine.

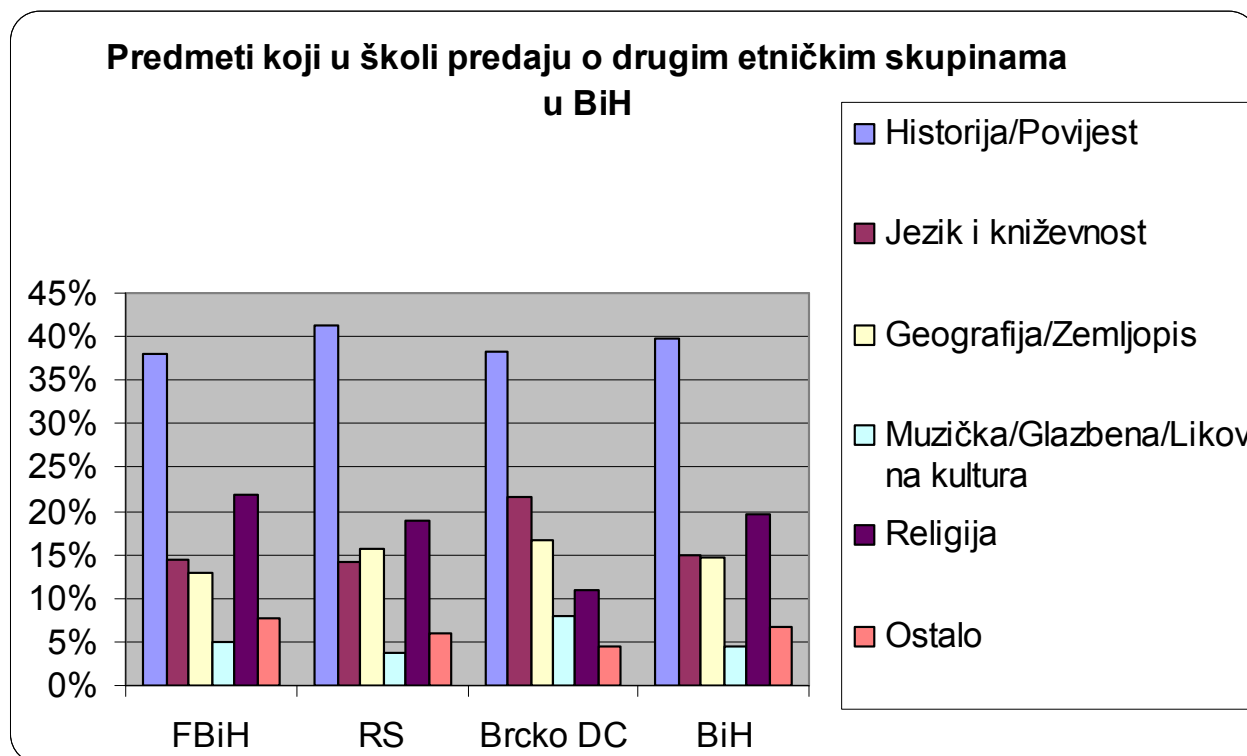
19. Postotak djece Romske nacionalnosti koji ne pohađaju osnovnu školu

Ukupno 29% učesnika u anketi su mišljenja da djeca Romske nacionalnosti ne pohađaju osnovnu školu u procentu većem od 50% dok je većina anketiranih mišljenja da je broj Romske djece koja pohađa osnovnu školu manji od 50%. Istraživanja u BiH pokazuju da je broj Romske djece koja ne pohađaju obavezno osnovno obrazovanje veći i od 80%.

20. Koji su predmeti na kojima si učio/la o drugim etničkim skupinama?

Historija/Povijest, Religija i Jezik i književnost uz Geografiju / Zemljopis su predmeti na kojima se najčešće obrađuju druge etničke skupine u BiH.

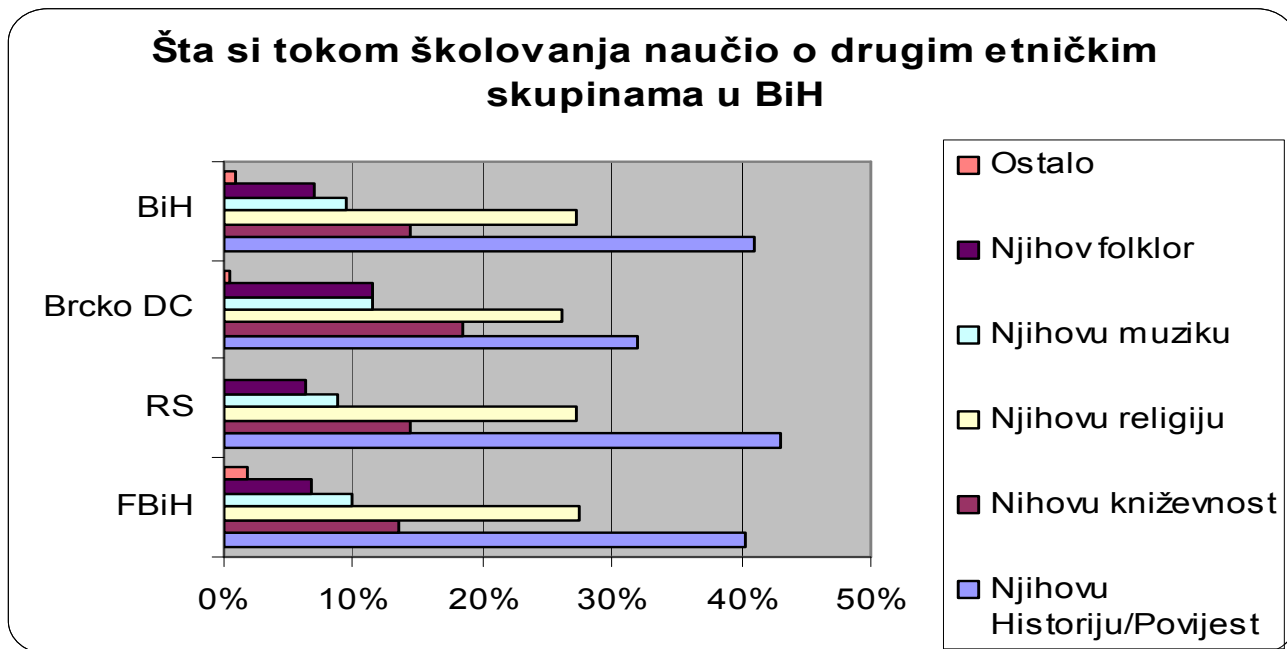

Pored predmeta koji su dati u anketama, ispitanici su ponudili i duge predmete, kao npr.

- Demokratija
- Fizika
- Sociologija
- Filozofija
- Internet
- Građansko pravo
- Presentacije
- Ljudska prava
- Teorija prava
- Etika.
- Na seminarima.
- Poslovna kultura
- Antropologija
- Dokumentarne emisije
- Etnologija
- Istorija umjetnosti
- Informatika
- Biologija.
- Opća kultura
- Osnovi ekonomske teorije
- Kultura religija

21. Šta si tokom školovanja naučio/la o drugim etničkim skupinama u BiH?

Slično kao i u predhodnom odgovoru, većina ispitanika je stekla nova znanja o drugim etničkim skupinama iz oblasti Historije/povijesti, Religije i Književnosti.

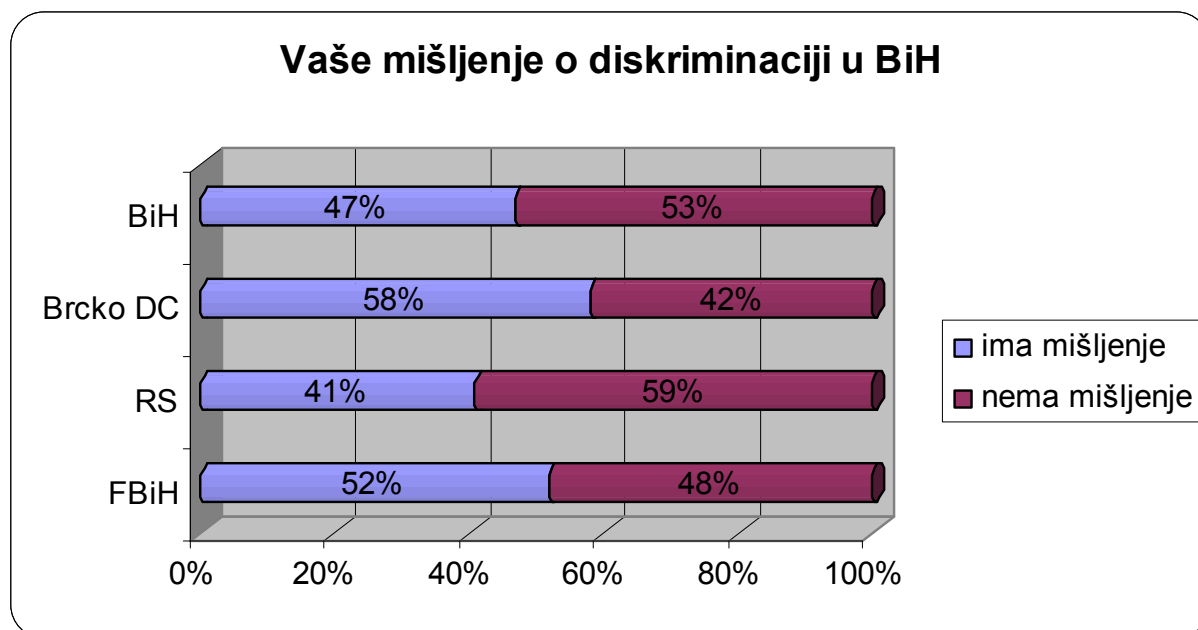

Pored odgovora koji su dati u anketi, ispitanici su ponudili i sljedeće odgovore:

- Način života
- Tradicija
- Kultura življenja
- Običaji
- Geografija, o teritorijama
- Samo da postoje
- Nisam ništa naučio

22. Koje je tvoje mišljenje o diskriminaciji u BiH?

U 47% slučajeva ispitanici nemaju mišljenje o diskriminaciji u BiH.

Mišljenja o diskriminaciji:

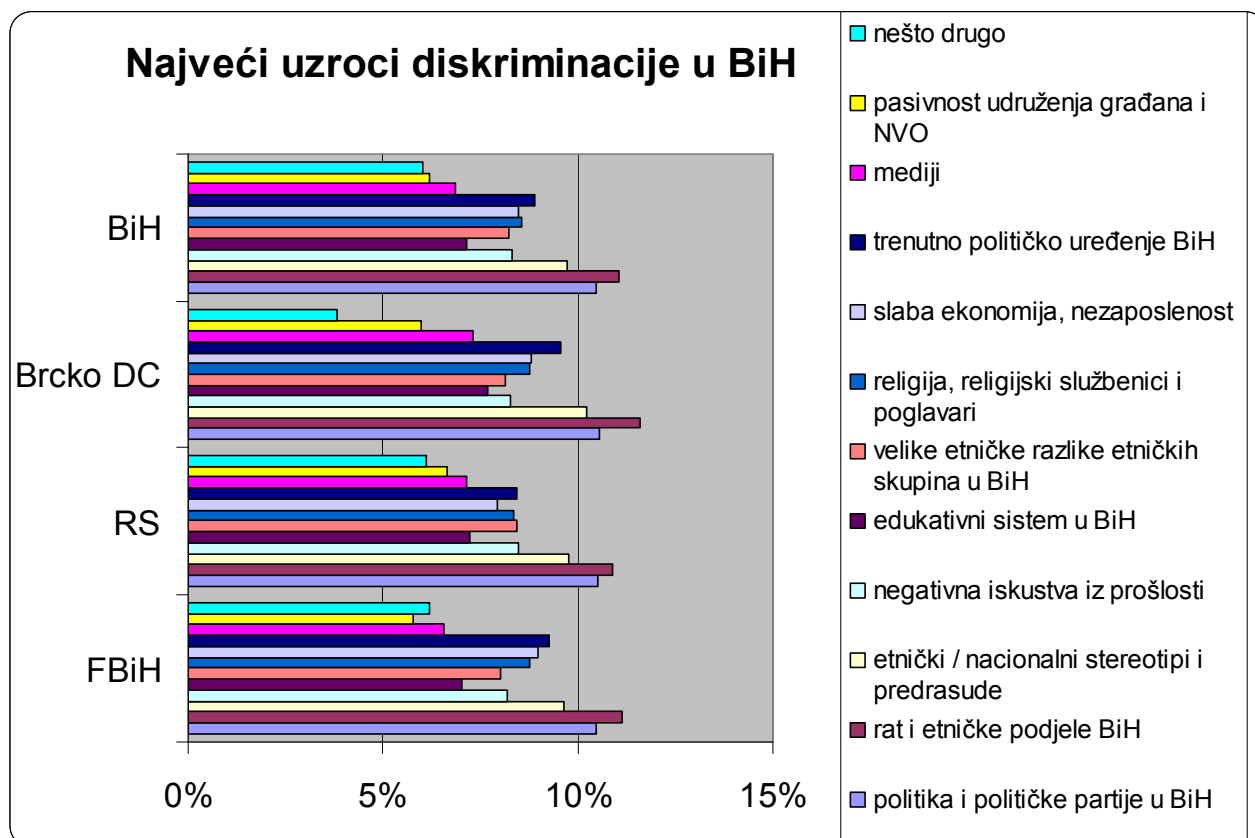
- BiH propada zbog politike i diskriminacije, jer diskriminacija ne treba niti jednoj zemlji a pogotovo ne u zemlji koja je u razvitku.
- Na žalost, toliko je ušla u naš sistem da ju je teško iskorijeniti.
- Nerealna diskriminacija Roma u BiH i osoba sa posebnim potrebama.
- Ja mislim da postoji diskriminacija u BiH, posebno kada mladi žele da se zaposle.
- Zbog dnevno političkih problema malo se i priča o diskriminaciji koja je prisutna u velikoj mjeri.
- Ukoliko bi se vlast malo više potrudila oko tog pitanja lako bi se došlo do nekog racionalnog rješenja. Trenutna situacija nije zadovoljavajuća, pogotovo za etničke i nacionalne te religijske manjine.
- Mnogo je prisutna i ne radi se mnogo na njenom ukidanju.
- Diskriminacija je veoma loša i ima je mnogo u našoj zemlji.
- Diskriminacija je diskriminacija, bilo u BiH ili negdje drugo u svijetu – neopravdana je, odraz mentalne ograničenosti i skučenosti
- Diskriminacija u BiH postoji, posebno nacionalna diskriminacija Roma, što zahtjeva hitno djelovanje.
- Problem diskriminacije u BiH je visoko zastupljen ali se o njemu malo govori pa se stvara kriva slika o tome, kao da je to nešto čega u BiH nema.
- Diskriminacija uništava društvo i privredu. Treba je iskorijeniti.
- Diskriminacija postoji u apsolutno svim oblicima društva
- Više je izražena kod odraslih, te smatram da su odrasli ti koji je na neki način prenose na djecu (ovdje najviše mislim na nacionalnu diskriminaciju); širi se sa političkog nivoa i tu je najzastupljenija.
- Veoma je prisutna, i to u školama, i to je strašno, manje-više se zna sve o tome a ništa ne poduzima.
- Treba ukinuti škole (dvije škole pod jednim krovom)
- To je nešto što nikome ne bih poželjela. U BiH se ne radi dovoljno po tom pitanju.
- Zabrinjavajuće stanje, sve više diskriminacije,

- a trebalo bi biti obrnuto, ipak živimo u demokratskom društvu.
- Moje mišljenje je: Da nam nikad neće biti bolje, da smo umrli.
 - Ustav je diskriminirajući – pri. Jevreji i Romi;
 - Postoji više oblika diskriminacije u BiH i mislim da se treba dosta ozbiljnije shvatiti isti problem kako bi se spriječio, eventualno smanjio.
 - Postoji mnogo oblika diskriminacije i to je postalo normalno u BiH.
 - Diskriminacija dubokih korijena, mora se liječiti u svijestima ljudi.
 - Diskriminacija ljudi na osnovu njihove boje kože, etničke pripadnosti, spola, seksualnosti, (ne)uspjeha, finasijskog stanja itd. je užasno!
 - Uzela je previše maha. Svi su, na kraju krajeva, diskriminirani.
 - Mislim da je to veliki problem u BiH i da treba pooštriti mjere zakona o diskriminaciji ukoliko zakon postoji.
 - Da je zastupljeno u velikoj mjeri i da se treba što prije nešto uraditi, bar u njenom smanjenju.
 - Da je diskriminacija prisutna u svakom sektoru društva i da se pod hitno treba nešto poduzeti u sprječavanju diskriminacije.
 - Diskriminacija u BiH je svakodnevna pojava, najčešće prilikom zapošljavanja mladih ljudi.
 - Diskriminacija je u BiH zastupljena više nego što treba. Postala je tema svakodnevnog života.
 - Diskriminacije i monopola nikad neće nestati, to je moderniji oblik najstarijih zanata svijeta.
 - Mislim da je rat dosta uticao na diskriminaciju.
 - Moje mišljenje o diskriminaciji u BiH je da se sve više širi diskriminacija i pored toga što bi voljeli da je situacija drugačija. Ljudi koji to ne dožive misle da je situacija drugačija.
 - Mislim da je to pojava koja je sve više u trendu umjesto da se dešava suprotno.
 - Mislim da su zato krive nacionalne stranke, politike i političke stranke.
 - Onemogućava razvoj demokratskog društva i treba se boriti svim sredstvima da se iskorijeni.
 - Rat je učinio svoje!!!
 - Najgori oblik narodnog unakaženja.
 - Glavni krivci za diskriminaciju su ratna zbivanja u državi i politička situacija.
 - Obični ljudi nemaju nikakvu šansu za život dok pojedinci i pojedine grupe nezakonito uzimaju sve što nije njihovo. Treba sve mijenjati.
 - Rat u BiH je doprinijelo raznim oblicima diskriminacije
 - Na diskriminacija u BiH mislim da najviše utiče negativno iskustvo iz prošlosti i nacionalni stereotipi i predrasude.
 - Smatram da je bitno da se diskriminaciji stane u kraj i da zakon bude na većoj snazi nego ranije.
 - Treba se boriti protiv nje i svesti je na minimum . Ako može i do dna.
 - Uzima maha iz dana u dan i treba je svesti na minimum.
 - Ona postoji i toga smo svjesni, ali se mnogo trudimo da pričamo o tome, iako je ona prisutna u svim segmentima i u Federaciji, i u RS.
 - Diskriminacija u BiH je veoma zastupljena u svim segmentima društva. Mislim da se ovo pitanje treba što prije riješiti jer je to jedan od glavnih problema u našoj državi.
 - Diskriminacija u BiH je veoma zastupljena u svim segmentima društva.
 - Da je ima i ako se ne uništi biće nam mnogo gore.
 - Diskriminacija je sveobuhvatna u BiH i obuhvata veliki broj ljudi bez obzira ko su i šta su.
 - Mislim da je diskriminacija zastupljena u velikom postotku i da bi se trebalo više raditi na njenom iskorjenjivanju, kako bi svi živjeli u zajednici zadovoljniji i mirniji.
 - Nemam mišljenje, osim da je zakonskim sredstvima treba suzbiti.
 - Sa ovakvim političkim "elitama" se ne može niti suprotstaviti, niti boriti protiv diskriminacije u društvu koja je zastupljena u svim porama društva. Državno uređenje je najpovoljniji ambijent za diskriminaciju.
 - Treba više poraditi na suzbijanju.

- Svi vide diskriminaciju ali niko ništa ne radi po tom pitanju.
- Ne vodi ka dobru nikome, pa ni državi.
- Vrlo česta pojava u svim sferama društva, a pogotovo na radnim mjestima u privatnom vlasništvu.
- Ljudi koji su na vlasti ili uopšte oni koji se osjećaju moćnijima vrše pritisak na druge ukoliko oni ne rade po sistemu koji njima odgovara.
- Taj problem je teško riješiti u ovakvoj državi i pored ovakvih političara i kriminalaca.
- Generalni problem-diskriminirajući odnos prema manjinskim grupama i diskriminirajući odnos jačega prema slabijem.
- Diskriminacija u BiH je na veoma visokom nivou i na žalost veoma malo se radi na rješavanju tog problema.
- Ja mislim da bi smanjenjem diskriminacije bio bolji život i onda bi svi bili jednaki. Ja mislim da nema nikakvog razloga da se bilo ko izdvaja.
- To je nešto najgore što se može desiti čovjeku, a u našoj državi toga ima na svakom ćošku. Bilo bi lijepo kada bi se ona "iskorijenila", ali to je skoro pa nemoguće.
- Diskriminacija je prisutna na svakom koraku, pri zaposlenju, na TV-U, u medijima, politici. Trebamo malo više djelovati da se to promjeni.
- Diskriminacije ima prema izbjeglicama, demobilisanim borcima, Romima, omladini koja nema nikoga u politici, JP, omladini koju privatnici iskorištavaju za rad, a bez prijave za socijalno i zdravstveno.
- Zašto nisu oštrije kazne u vezi sa diskriminacijom?
- Da je ima previše i da je treba suzbiti.
- Prije svega, diskriminacija je negativan faktor, koji ugrožava stanje građana, te prvenstveno djece u našoj zemlji. Tome treba reći „STOP“!
- Postoji više vrsta diskriminacije i trebat će mnogo vremena, razumjevanja i dobre volje da se to prevaziđe.
- Teško manjini, bijedi i sirotinji dok je korupcija i diskriminacija na visokim pozicijama.
- Mladi trebaju pokušati da budu jedinstveni u borbi za ljudska prava i da ne posustaju pred brojnim problemima.
- To je najgora pojava u društvu nakon korupcije.
- Ima je svugdje i gdje god se okrenemo, oko nas je diskriminacija
- Svugdje je ima. Previše je naroda diskriminirano.
- Mislim da je diskriminacija prisutna u svim aspektima života. To bi što prije trebalo riješiti.
- Diskriminacija u BiH je veoma ozbiljan problem sa dugoročnim posljedicama. Prvenstveno mislim na diskriminaciju prilikom upisa fakulteta ili pri zaposljavanju. Državno uređenje i politički predstavnici su posebno uticali i još uvijek utiču na nas mlade i našu budućnost.
- Diskriminacija je ozbiljan društveni problem, a vlast bi trebala činiti više u pogledu zaštite diskriminirajućih grupa ili pojedinaca.
- Diskriminacija u BiH je sve više prisutna. Neophodno je učiniti nešto po pitanju suzbijanja ovoga problema.
- Diskriminacija u BiH je uvijek postojala i uvijek će postojati. Ipak smo takav narod (takvog mentaliteta) da se bojimo nepoznatog.
- Mislim da je diskriminacija prisutna na svim nivoima vlasti, u svim školama i da je nemoguće iskorjeniti diskriminaciju.

23. Koji su, po tvom mišljenju, najveći uzroci diskriminacije u BiH?

Najveći broj ispitanika se odlučio da uzroke diskriminacije u BiH pripiše ratu i etničkim podjelama u BiH, politici i političkim partijama te etničkim/nacionalnim stereotipima i predrasudama.

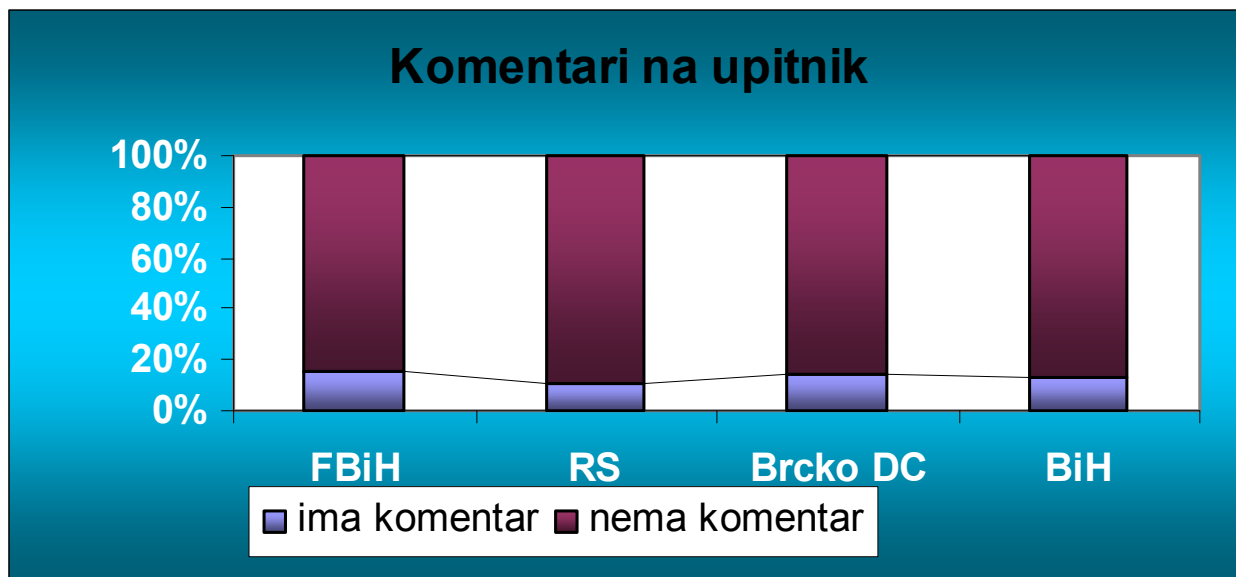

Dodatni komentari od strane učesnika u anketi:

- Mobing, a koji su uzroci ne znam. Možda oni koji imaju više para imaju više samopouzdanja da ponižavaju druge.
- Neobrazovanost stanovništva
- Ustav BiH
- Mentalitet
- Nepismenost

24. Komentari na upitnik:

Veoma mali procenat ispitanika je željelo ostaviti komentar na upitnik ali u nastavku slijede komentari onih koji su ih imali.

- Hajdemo raditi na eliminisanju diskriminacije u BiH.
- Da se političari opamete i nađu zajednički stav.
- Da mi moramo da se borimo, a ne da drugi manipulišu našom državom, ukoliko je i imamo.
- Bilo bi dobro da napravite neke konkretne korake i akcije povodom diskriminacije nakon dobijenih rezultata ovog upitnika inače i dalje ostaje sve na priči...
- Manje priče – više rada!!!
- Samo želja da ponovo budemo slobodni, srećni i da živimo zajedno kao nekada ranije.
- Upitnik je dobro zamišljen, pitanja su potpuna i nadam se da ćete na osnovu njih vidjeti pravo stanje o diskriminaciji u BiH
- Potrebno je što više edukovati mlade ljude koji će u skoroj budućnosti (nadam se) biti na vlasti ili u javnim sektorima o drugim konstitutivnim narodima u BiH, kako bi pravilno mogli voditi ovu zemlju. Razbiti stereotipe i predrasude.
- Političari vrše diskriminaciju nad svojim građanima i rade sam za sebe, a ništa za nas.
- Zašto slušamo one koji žele samo zlo ovoj državi, one koji DISKRIMINIRAJU ovu državu. Dokle god bude tako biti će još razloga da se i dalje dijele ovakvi upitnici.
- A zašto da uopće i popunjavamo? Jer je do sada mnogo puta urađena anketa, a konkretne korake ka poboljšanju niko ne pravi. Je li i ovo dođe samo "Presipanje šupljeg u prazno"? Ja sam svoj dio posla odradila. Sad je na VAS red.
- Svaka čast na upitniku, nemam pitanja.
- Trebalo bi promijeniti vladu da bi svi bolje živjeli. Upitnik je samo mali dio borbe protiv diskriminacije.
- U BiH je sve uzalud dok vlada pasivnost građana.
- Smatram da su pitanja realna, i nadam se da će se naći rješenje. Kako

- se postaje članovima?
- Diskriminacija je zlo koje treba iskorijeniti kroz edukaciju, prvo predškolskog uzrasta. Raditi na ujedinjenju i različitosti i prihvatanju istih. Sredstva informisanja su jako bitna u toj borbi.
 - Ovo mi je otvorilo oči. Hvala.
 - Želim samo da kažem da je ova tema jako zanimljiva.
 - Hvala. Bilo mi je zadovoljstvo ispunjavati ova pitanja, mada su poteška.
 - Mislim da je ovaj upitnik jako značajan, ima zrelu crtu i svako može iskreno reći ono što misli, tj. istinu o sebi.
 - Hvala što radite nešto po tom pitanju.
 - Hvala na ovoj anketi. Jako je lijepo
- da se neko interesuje za ovu temu koja je jako bitna.
- Ne znam zašto nam idioti iz vrha vlasti kreiraju kako da živimo. Narod bi trebao da bude bar malo poštovan od strane onih koje je izabrao.
 - Konačan, moralni konsekus domaćih političara, Srbijanskih i Hrvatskih sa Međunarodnom zajednicom o pitanju BiH
 - Moje mišljenje je da smo nemoćni da promjenimo bilo šta.
 - Kome treba da se obratim ako su mi prava ugrožena? Jer i pravosudni sistem je korumpiran. Postoji li ikakva šansa da se korupcija iskorjени i da pojedinci odgovaraju?
- Koje su najveće diskriminacije u BiH?
 - Treba istrijebiti diskriminaciju.
 - Mislim da tu nema pomoći. Sami smo krivi za opšte stanje.
 - Kada ćemo mi mladi imati pravo na posao.
 - Trebaju nam mladi i perspektivni ljudi sa visoko obrazovnim diplomama. Dakle, njih stavljati u prvi plan, sve one koji pozivaju na diskriminaciju treba diskriminirati.
 - Prošlo je 18 godina od rata i još postoji mržnja između Srba, Hrvata i Muslimana! Niko ništa ne čini da bi se stanje poboljšalo, u štoviše, većina političara podstiče narod na mržnju. Zašto niko ne reaguje i pokrene mlade.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja može se zaključiti da je veliki dio stanovništva BiH (**71% ispitanih**) upoznata sa nekim od vidova diskriminacije. Obzirom da je istraživanje obuhvatilo populaciju različitih dobnih, interesnih i etničkih skupina dolazimo do zaključka da je diskriminacija u BiH sveprisutna pojava koja zahvata sve slojeve društva. Rezultati statistički obrađenih podataka koji su dobijeni u FBiH, RS i Brčko Distriktu su uglavnom veoma slični, ili identični što samo govori u prilog tome da diskriminacija u BiH ne poznaje političke i entitetske granice, nego utiče isto ili slično na pojedince bez obzira u kojem entitetu ili distriktu u BiH živjeli.

Iako su diskriminacija na osnovu spola, nacionalnosti i religijske pripadnosti najzastupljeniji oblici diskriminacije u BiH sa kojima su upoznati učesnici ankete, pomenute su i mnoge druge vrste diskriminacije koje su prisutne u BiH, što samo pokazuje koliko dubok trag diskriminacija u BiH ostavlja na pojedince; muzička diskriminacija, medijska diskriminacija, diskriminacija djece, seksualna i mnoge druge vrste diskriminacije su naknadno dodane u komentarima na anketni upitnik.

U vezi diskriminacije kojoj su izloženi mladi u BiH govore i rezultati istraživanja koji na BiH nivou izražavaju da je **88%** onih koji misle da su mladi žrtve diskriminacije u BiH i uglavnom trpe diskriminaciju u oblastima dobijanja posla i školovanja, dok je najmanji postotak onih koji pate od diskriminacije u porodicama.

Više od **60%** ispitanika nema informaciju o tome da u BiH postoji Zakon o zabrani diskriminacije ali su dosta dobro upoznati sa oblicima i načinima diskriminacije koji su sastavni dio zakona. Ovo govori u prilog tome da je Zakon o zabrani diskriminacije u suštini dobro pripremljen i urađen, ali da je veoma slabo prezentovan široj javnosti u BiH. Kada se govori o najčešćim žrtvama diskriminacije u BiH dolazimo do zaključka da su to nacionalne manjine, mladi i žene.

Situacija sa onima koji bi trebalo da štite prava ugrožene populacije, institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH, tj. informisanost građana o njihovom postojanju je, po rezultatima ovog istraživanja, katastrofalna. Ukupno **70%** građana uopšte ne zna šta je to institucija ombudsmena u BiH, a od onih preostalih **30%** koji su se izjasnili da znaju šta je to institucija Ombudsmena samo njih **64%** je dalo tačne ili djelimično tačne odgovore. Ipak, ohrabruje činjenica (samo u oblasti informisanosti velikog dijela građana) da rezultati odgovora na sljedeće pitanje koje se ticalo najbrojnije nacionalne manjine u BiH, gdje se **63%** građana izjasnilo da zna odgovor na pitanje koja je najbrojnija nacionalna manjina, i čak **89%** je dalo tačan odgovor. Ipak činjenica da **11%** onih koji su mislili da znaju odgovor na ovo pitanje i čak **37%** onih koji nisu znali činjenicu da su Romi najbrojnija nacionalna manjina dovode do zaključka da su problemi ove populacije i njihova izloženost raznim oblicima diskriminacije posljedica generalnog nerazumjevanja i nezainteresovanosti građana da se suoče sa ovom temom. Tako dolazimo do rezultata koji govore o tome da se situacija u oblasti zapošljavanja Romske populacije više od decenije nije promjenila u BiH te i dalje većina ispitanika, njih **82%** misli da je manje od **3%** zaposlenih Roma u BiH, i nažalost su u pravu. Dio odgovora na ovo pitanje, djelimično i nažalost, leži i u činjenici da veliki broj Romske djece (**više od 80%**) ne pohađa obavezno Osnovno obrazovanje.

Iako se u školama najčešće na časovima istorije/historije/povijesti, religije i jezika i književnosti mladi uče o drugim etničkim skupinama, veliku ulogu imaju i vannastavne aktivnosti koji obrađuju teme ljudskih prava te seminari na ove teme.

Veliku dozu ravnodušnosti i apatije pokazuje čak **53%** ispitanika koji uopšte nemaju nikakvo mišljenje o diskriminaciji u BiH, dok ohrabrujuće zvuči mišljenje manjine ispitanika

koji u svojim stavovima o diskriminaciji uglavnom osuđuju ovu pojavu i pozivaju na konkretne aktivnosti za zaustavljanje i sprečavanje diskriminacije.

Građani uglavnom navode rat i etničke podjele, etničke stereotipe i predrasude i politiku i političke partije kao glavne uzroke diskriminacije u BiH.

Nakon ovog istraživanja, sasvim prirodno a i po preporuci onih koji su dali svoje mišljenje o korupciji u BiH kroz anketne listiće, dolazimo do sljedećih preporuka (iako broj preporuka naravno može biti i veći, što bi bio dio sveobuhvatnije analize samih rezultata):

1. Potrebno je implementirati veći broj aktivnosti usmjeren ka pitanjima korupcije u BiH, posebno u oblastima diskriminacije po pitanju spolne, nacionalne i religijske pripadnosti;
2. Pokrenuti aktivnosti iz oblasti zaštite prava mladih i jednakih mogućnosti za dobijanje posla i školovanje u BiH;
3. Uraditi aktivnosti vezano za promociju Zakona o zabrani diskriminacije u BiH;
4. Jačati kapacitete udruženja koja štite prava nacionalnih manjina, mladih i žena u BiH kako bi se oduprli diskriminaciji;
5. Uraditi informativne kampanje sa ciljem prezentacije institucije Ombudsmana za ljudska prava u BiH svim građanima BiH, a posebno organizacijama koje predstavljaju interese nacionalnih manjina, mladih i žena;
6. Pokrenuti aktivnosti za promociju prava Romske populacije u BiH, jačanja njihove ekonomske situacije i uključenosti u obrazovni sistem;
7. Povećati ulogu škole, kroz formalno i neformalno obrazovanje, u promociji tolerancije i učenja o drugim nacionalnim skupinama u cilju razbijanja stereotipa i predrasuda;
8. Raditi na jačanju civilnog sektora u BiH u cilju efikasnije borbe protiv diskriminacije i podizanja svijesti kod građana;
9. Raditi na osvještavanju političkih vođa u BiH da se pozabave problemima diskriminacije;
10. „Manje priče – više rada!!!“ – preporuka učesnika ankete...

***Jasmin Jašarević
Brčko, 1. februar 2010***

O hCa / ORC TUZLA

Helsinški Parlament Građana (generalno)

Helsinški Parlament Građana (hCa) je međunarodna mreža građanskih inicijativa, pokreta, društvenih i političkih grupa na istoku i zapadu, koje rade na demokratskoj integraciji Evrope. hCa radi u okviru zemalja potpisnica Finalnog dokumenta Konferencije za Bezbjednost i Saradnju u Evropi (Helsinki, 1975). Osnovni cilj djelovanja hCa je da se artikulišu i promoviraju pogledi, interesi i politička vizija građanskog društva u Helsinškoj regiji o integraciji Evrope i problemima sa kojima se Evropa suočava.

hCa ima namjeru da gradi efektivne garancije za slobodu, demokratiju i poštivanje ljudskih prava u Evropi, uključujući zaštitu svih vrsta građanskih inicijativa, sa posebnom pažnjom na regije koje su u konfliktu. Posebno, hCa podržava hrabre ljude koji se bore da održe građanske vrline u životu i uslovima rata, haosa i ugnjetavanja. Organizacije hCa u Bosni i Hercegovini postoje u: Tuzli i Banja Luci

CILJEVI hCa TUZLA:

1. Jačanje i povezivanje građanskih inicijativa u raznim gradovima Bosne i Hercegovine i izvan naših granica. hCa Tuzla je uspostavila kontakte sa različitim građanskim inicijativama širom BiH. Cilj hCa je da podrži i promovira njihove aktivnosti, da ih poveže sa drugim partnerima, da im pomaže u organizovanju, itd . Također smo i inicirali i pokrenuli nekoliko mreža (ženska, omladinska), i organizovali mnoge konferencije i seminare koji su doveli zajedno i spojili mnoge ljude širom BiH. U saradnji sa Banjalučkom hCa kancelarijom, obnovljeni su mnogi kontakti između ljudi iz različitih "entiteta" u BiH.
2. Objavljivanje regularnih izvještaja i članaka o perspektivama građanskog društva, socijalne situacije i situaciji o ljudskim pravima u BiH. Ovi izvještaji su poslani različitim partnerima, građanskim inicijativama, vladama, Evropskim institucijama, itd.
3. hCa Tuzla radi na povezivanju i razmjeni mnogih lokalnih organizacija i pojedinaca (novinari, nevladine organizacije, opštine, škole, institucije, političari, itd.) u Tuzli i inostranstvu. Ovo praktično znači rad na konkretnim projektima u Tuzli koji su u interesu ulagača iz inostranstva, asistiranje partnerima iz inostranstva putem informacija na sva njihova pitanja, uspostavljanje komunikacija sa različitim lokalnim organizacijama, organizovanje posjeta delegacija Tuzli itd. hCa Tuzla takođe pruža i tehničku pomoć u tom smislu da lokalne organizacije i grupe mogu koristiti faks, računare i telefonske linije u hCa kancelariji u Tuzli.
4. Aktivno promovisanje međunarodne saradnje u projektima rekonstrukcije Tuzle. HCa Tuzla je na primjer bila aktivno uključena u osnivanju organizacije "Holandski gradovi za Tuzlu". Ova organizacija je plod zajedničke saradnje lokalnih inicijativa, nevladinih organizacija, lokalne vlade u Tuzli i u Holandiji.

Omladinski Resursni Centar Tuzla (ORC)

Odluka za osnivanjem i registracijom jednog ovakvog centra proizašla je na osnovu izraženih potreba mladih. Naime, većina omladinskih nevladinih organizacija u BiH dosada je radila uz pomoć međunarodnih organizacija/institucija, ali takva pomoć sve više slabi i omladinske organizacije su prepuštene same sebi. Većina njih se ne snalazi u takvim situacijama i veoma brzo prestaju sa radom. Ovo se posebno odnosi na omladinske organizacije u manjim mjestima u BiH, koji bez adekvatne pomoći nisu u mogućnosti zadovoljiti osnovne potrebe mladih. Uzimajući u obzir ovakvu situaciju i ovakve probleme odlučili smo osnovati Omladinski Resursni Centar (ORC) Tuzla koji bi na adekvatan način pružio podršku i pomoć svim omladinskim organizacijama koje bi naišle na probleme u svom radu.

U Januaru 2004. godine održana je osnivačka skupština Omladinskog Resursnog Centra (ORC) Tuzla koji je registrovan i počeo sa radom.

Ciljevi ORC-a Tuzla

- osnaživanje i jačanje omladinskog sektora u BiH;
- osnaživanje i jačanje kapaciteta i resursa omladinskih organizacija i neformalnih grupa mladih posebno u malim sredinama;
- praćenje, podsticanje i jačanje rada mladih i omladinskih organizacija;
- podsticanje i jačanje saradnje između omladinskih organizacija, na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou;
- prikupljanje i stvaranje baze podataka o omladinskim organizacijama, njihovim aktivnostima i radu;
- izgradnja saradnje između omladinskih organizacija i vlasti na svim nivoima;
- pokretanje procesa institucionalizacije omladinskog sektora u BiH;
- pružanje stručne i logističke pomoći i podrške omladinskim organizacijama u radu, posebno organizacijama u osnivanju;
- uspostavljanje i stvaranje bolje komunikacije i bržeg protoka informacija među omladinskim organizacijama;
- povezivanje i saradnja sa omladinskim organizacijama regije, Evrope i svijeta unapređivanje i razvijanje djelatnosti i rada omladinskih organizacija, prema evropskim standardima;
- uspostavljanje i ostvarivanje saradnje sa drugim srodnim asocijacijama u zemlji i inostranstvu;
- ostvarivanje drugih zajedničkih interesa mladih i omladinskih organizacija.

Misija

Omladinski Resursni Centar (ORC) Tuzla pomaže u radu omladinskim organizacijama i pojedincima, posebno onima koji djeluju u manjim i "zatvorenim" lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini.

DODATAK: ANKETNI UPITNIK

Helsinški Parlament Građana (hCa) Tuzla
Helsinki Citizens' Assembly (hCa) Tuzla
Omladinski resursni centar Tuzla
Youth Resource Center Tuzla
Hadži Bakirbega Tuzlića 1, 75000 Tuzla,
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: ++387 35 258 077
e-mail: hcatuzla@bih.net.ba, orctuzla@bih.net.ba

Poštovani,

ORC Tuzla, u okviru projekta **“Regionalna omladinska akcija protiv diskriminacije”**, ima namjeru napraviti analizu situacije pod nazivom: **“Društveno zblizavanje, ravnopravno učešće manjina u BiH”**. Jedan od glavnih ciljeva ovoga projekta je prije svega podizanje svijesti građana BiH o važnosti borbe protiv diskriminacije u BiH i regiji, sa posebnim osvrtom na mlade. Analiza koju ćemo uraditi na osnovu odgovora iz anketnih upitnika poslužiće nam za procjenu stanja i kreiranje metoda aktivnosti za borbu protiv diskriminacije. Analizu ćemo putem članica Omladinske mreže u BiH, ali i putem naše web stranice i mejling liste distribuirati široj javnosti u BiH.

Molimo te da odvojiš nekoliko minuta svog vremena i popunjavanjem ovog upitnika omogućiš nam korisne informacije za naš daljnji rad.

Hvala!

UPITNIK

Popunjavanje ovog upitnika je dobrovoljno. Možeš odbiti da odgovoriš na neko od pitanja ili na sva pitanja.

1. Školska sprema: 2. Mjesto u kome živiš.....

3. Pol: Muški Ženski 4. Nacionalnost.....

5. Državljanstvo : 6. Religija:

7. Zanimanje (odaberi)

Učenik/ca student zaposlen/a nezaposlen/a penzioner/ka

8. Da li znaš za neki oblik diskriminacije u BiH?

Ne
 Da

9. Ukoliko si na prethodno pitanje odgovorio potvrdno, navedi koje oblike diskriminacije poznaješ?

.....

10. Da li su mladi žrtve diskriminacije u BiH?

Ne
 Da

11. Označi mjesta i situacije u kojima su mladi najčešće izloženi diskriminaciji (možeš označiti tri odgovora maksimalno)

- Škola
- Dobijanje posla
- Stambeno zbrinjavanje
- Diskriminacija po osnovu dobi/uzrasta
- Porodica
- Vlada i ostala upravna tijela vlasti
- Postojeća zakonska rješenja u BiH ili njihov nedostatak
- Zdravstveno osiguranje i liječenje

12. Da li znaš da u BiH postoji zakon o Zabrani diskriminacije?

- Da
- Ne

13. Da li je diskriminacija vezana za pojednca ili za grupe?

- Pojedince
- Grupe
- Oboje (i pojedince i grupe)

14. Šta je od navedenog diskriminacija?

- Uznemiravanje
- Spolno uznemiravanje
- Mobing
- Segregacija
- Izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije
- Podsticanje na diskriminaciju

15. Ko su najčešće žrtve diskriminacije u BiH?

- Nacionalne manjine
- Nezaposleni ljudi
- Žene
- Mladi
- Radnici
- Konstitutivni narodi u BiH

16. Da li znaš šta je institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH?

- Ne
- Da (navedi)

17. Da li znaš koja je najbrojnija nacionalna manjina u BiH?

- Ne
- Da (navedi)

18. Broj zaposlenih Roma u BiH je:

- Veći od 20%
- Manji od 3%
- Veći od 50%

19. Djeca Romske nacionalnosti ne pohađaju osnovnu školu u postotku:

- Većem od 10%
- Većem od 30%
- Većem od 50%

20. Koji su predmeti na kojima si učio/la o drugim etničkim skupinama?

☐ historija/povijest	☐ jezik i književnost
☐ geografija/zemljopis	☐ muzička (glazbena) /likovna kultura
☐ religija	☐ Ostali. Navedi.....

21. Šta si tokom školovanja naučio/la o drugim etničkim skupinama koje žive u BiH?

☐ njihovu historiju/povijest	☐ njihovu književnost
☐ njihovu religiju	☐ njihovu muziku
☐ njihov folklor	☐ Ostalo. navedi?.....

22. Koje je tvoje mišljenje o diskriminaciji u BiH?

.....

.....

.....

23. Koji su, po tvom mišljenju, najveći uzroci diskriminacije u BiH? (rangiraj ocjenama od jedan do deset, ocjena 1– najmanje uzrokuje, ocjena 10 najviše uzrokuje)

- politika i političke partije u BiH – (ukoliko želiš, možeš navesti koje su to političke partije):
- rat i etničke podjele BiH:
- etnički / nacionalni stereotipi i predrasude
- negativna iskustva iz prošlosti
- edukativni sistem u BiH
- velike etničke razlike etničkih skupina u BiH
- religija, religijski službenici i poglavari
- slaba ekonomija, nezaposlenost
- trenutno političko uređenje BiH.....
- mediji
- pasivnost udruženja građana i NVO
- nešto drugo (navedi):

24. Ukoliko imaš nekih ličnih komentara ili pitanja vezanih za ovaj upitnik, navedi ih:

.....

.....

.....

.....

Hvala ti na saradnji!

DODATAK: POJAŠNJENJA SVEUKUPNE STATISTIKE

Gradovi:

1. Bosanski Petrovac
2. Jablanica
3. Konjic
4. Maglaj
5. Sarajevo
6. Tuzla
7. Zenica
8. Banja Luka
9. Bijeljina
10. Derventa
11. Doboj
12. Mrkonjić Grad
13. Prijedor
14. Šekovići
15. Srebrenica
16. Zvornik
17. Brčko Distrikt BiH

Pol:

- a. muški
- b. ženski

Nacionalnost:

- a. Bošnjak
- b. Srbin
- c. Hrvat
- d. Ostali
- e. bez odgovora

Državljanstvo:

- a. BiH
- b. Neko drugo
- c. Dvojno
- d. Bez odgovora

Religija:

- a. Musliman
- b. Pravoslavni hrišćanin
- c. Katolički Kršćanin
- d. Jevrej
- e. Ostalo
- f. Ateista
- g. Bez odgovora

Školska sprema:

- a. KV/VK
- b. SSS
- c. VS
- d. VSS
- e. MR/DR
- f. bez odgovora

Zanimanje:

- a. učenik/ca
- b. student
- c. zaposlen/a
- d. nezaposlen/a
- e. penzioner
- f. bez odgovora

8. Da li znaš za neki oblik diskriminacije u BiH?

- a. Da
- b. ne
- c. bez odgovora

9. Ukoliko poznaješ neke od oblika diskriminacije, koji su to oblici:

- a. Spolna diskriminacija
- b. vjerska diskriminacija
- c. nacionalna diskriminacija
- d. rasna diskriminacija
- e. ekonomska diskriminacija
- f. starosna (dobna) diskriminacija
- g. radna diskriminacija / mobing
- h. Politička diskriminacija
- i. diskriminacija u školi
- j. diskriminacija lica sa posebnim potrebama

10. Da li su mladi žrtve diskriminacije

- a. ne
- b. da
- c. bez odgovora

11. Označi mjesta i situacije u kojima su mladi najčešće izloženi diskriminaciji:

- a. Škola
- c. dobijanje posla
- d. stambeno zbrinjavanje
- e. diskriminacija po osnovu dobi / uzrasta
- f. porodica
- g. vlada i ostala upravna tijela vlasti ili njihov nedostatak
- h. postojeća zakonska rješenja
- i. zdravstveno osiguranje i liječenje

12. Da li znaš da u BiH postoji zakon protiv diskriminacije

- a. da
- b. ne
- c. bez odgovora

13. Da li je diskriminacija vezana za pojedinca ili grupe?

- a. za pojedinca
- b. za grupe
- c. oboje (i pojedince i grupe)
- d. bez odgovora

- 14. Šta je od navedenog diskriminacija?**
- a. uznemiravanje
 - b. spolno uznemiravanje
 - c. mobing
 - d. segregacija
 - e. izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije
 - f. podsticanje na diskriminaciju
- 15. Ko su najčešće žrtve diskriminacije u BiH?**
- a. Nacionalne manjine
 - b. Nezaposleni
 - c. Žene
 - d. Mladi
 - e. Radnici
 - f. Konstitutivni narodi u BiH
- 16. Znaš li šta je institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH?**
- a. da
 - b. ne
 - c. bez odgovora
- 16. a Broj tačnih odgovora:**
- a. tačno
 - b. netačno
- 17. Da li znaš koja je najbrojnija Nacionalna manjina u BiH?**
- a. Da
 - b. Ne
 - c. Bez odgovora
- 17. a. Broj tačnih odgovora**
- a. Tačno
 - b. Netačno
- 18. Broj zaposlenih Roma u BiH je:**
- a. veći od 20 %
 - b. Manji od 3 %
 - c. Veći od 50 %
- 19. Djeca Romske nacionalnosti ne pohađaju osnovnu školu u postotku:**
- a. Većem od 10 %
 - b. Većem od 30 %
 - c. Većem od 50 %
- 20. Koji su predmeti na kojima si učio/la o drugim etničkim skupinama?**
- a. Historija / povijest / istorija
 - b. Jezik i književnost
 - c. Geografija / zemljopis
 - d. Muzička / glazbena / likovna kultura
 - e. Religija
 - f. Ostalo
- 21. Šta si tokom školovanja naučio/la o drugim etničkim skupinama u BiH?**

- a. Njihovu historiju / istoriju / povijest
- b. njihovu književnost
- c. njihovu religiju
- d. njihovu muziku
- e. njihov folklor
- f. ostalo

22. Koje je tvoje mišljenje o diskriminaciji u BiH?

- a. Ima mišljenje
- b. Nema mišljenje

23. Koji su, po tvom mišljenju, najveći uzroci diskriminacije u BiH?

- a. Politika i političke partije u BiH
- b. Rat i etničke podjele BiH
- c. etnički / nacionalni stereotipi i predrasude
- d. negativna iskustva iz prošlosti
- e. edukativni sistem u BiH
- f. velike etničke razlike etničkih skupina u BiH
- g. religija, religijski službenici i poglavari
- h. slaba ekonomija, nezaposlenost
- i. trenutno političko uređenje BiH
- j. mediji
- k. pasivnost udruženja građana i NVO
- l. nešto drugo

24. Komentari na upitnik:

- a. ima komentar
- b. nema komentar

NPA SEE YOUTH INITIATIVES PROGRAM - REGIONALNA OMLADINSKA AKCIJA PROTIV DISKRIMINACIJE
Anketiranje Građana BiH:

Društveno zblizavanje - ravnopravno učešće manjina u BiH

UKUPNA STATISTIKA

Pitanje:	g r a d o v i																	broj	u %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
ukupno anketiranih	97	52	46	95	91	95	100	86	96	96	100	94	95	100	92	91	100	1526	100
pol																			
muški	51	23	24	25	30	46	51	36	45	43	70	22	43	46	45	41	45	686	45
ženski	46	29	22	70	61	49	49	50	51	53	30	72	52	54	47	50	55	840	55
nacionalnost																			
Bošnjak	33	50	40	89	72	83	80	4	5	7	91	0	14	2	50	11	40	671	44
Srbin	27	1	1	0	2	0	2	65	87	77	9	90	70	96	42	80	46	695	45,6
Hrvat	1	1	1	4	2	5	6	6	3	7	0	0	2	0	0	0	7	45	2,9
ostali	34	0	0	1	8	0	2	2	1	1	0	1	3	2	0	0	1	56	3,7
n/o	2	0	4	1	7	7	10	9	0	4	0	3	6	0	0	0	6	59	3,8
Državljanstvo																			
BiH	89	49	46	92	83	92	91	71	92	89	100	90	84	94	89	69	83	1403	92
drugo	1	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	3	0	1	3	2	2	16	1
dvojno	1	0	0	2	4	2	5	3	1	4	0	0	3	1	0	20	3	49	3,2
n/o	6	2	0	1	3	1	4	11	3	2	0	1	8	4	0	0	12	58	3,8
Religija																			
musliman	58	49	42	89	75	71	74	3	5	8	90	0	13	2	50	11	35	675	44,2
pravoslavac	28	1	0	0	2	3	2	63	87	74	9	86	67	95	41	80	43	681	44,6
katolik	1	1	1	4	2	8	8	6	3	6	0	0	2	0	0	0	7	49	3,2
jevrej	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	4	0,3
ostalo	3	0	0	0	1	0	2	0	0	1	0	1	1	1	0	0	1	11	0,7
ateista	0	0	2	0	2	4	1	2	1	2	1	1	2	0	1	0	0	19	1,3
n/o	7	1	1	2	8	9	13	12	0	5	0	3	10	2	0	0	14	87	5,7

Školska Sprema	KV / VK																	101	6,6
	1	0	46	1	0	0	4	6	2	2	4	1	1	2	7	7	17		
SSS	80	48	0	17	72	58	68	56	64	79	94	20	64	76	68	79	62	1005	65,9
VS	2	0	0	8	0	1	4	1	5	4	2	1	5	1	1	0	2	37	2,4
VSS	12	0	0	10	8	23	15	21	24	9	0	8	19	15	11	5	15	195	12,8
Mr / dr	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	1	6	0,4
n / o	2	4	0	59	11	13	9	2	1	2	0	64	6	6	0	0	3	182	11,9

Zanimanje	učenik																	562	36,7
	53	45	45	55	13	37	5	9	1	43	7	63	26	55	21	57	27		
student	5	4	0	1	53	12	56	22	52	7	2	1	24	9	31	10	22	311	20,3
zaposlen	21	1	0	34	19	35	30	25	29	41	25	21	25	24	23	15	31	399	26,1
nezaposlen	16	2	1	3	6	11	6	19	11	3	62	7	18	11	13	8	17	214	14
penzioner	1	0	0	2	0	0	3	11	3	2	4	2	2	1	4	1	3	39	2,5
n / o	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	562	0,4

8. Znaš li za neki oblik diskriminacije u BiH	da																	1080	70,8
	67	36	29	85	77	75	82	64	66	72	65	66	76	58	55	35	72		
ne	27	16	13	9	14	15	16	22	30	22	35	22	17	42	37	55	28	420	27,5
n / o	3	0	4	1	0	5	2	0	0	2	0	6	2	0	0	1	0	26	1,7

9. Ukoliko da, navedi oblike koje poznaješ	a																	514	33,7
	37	13	14	44	36	40	55	23	24	48	14	23	44	32	26	2	39		
b	32	16	13	42	28	17	16	14	19	33	20	27	24	7	22	0	26	356	23,3
c	27	15	8	45	38	34	38	18	25	29	7	10	28	17	14	3	40	396	25,9
d	21	19	7	30	24	15	17	13	7	28	15	15	15	4	11	0	20	261	17,1
e	17	10	2	8	16	7	0	3	6	0	2	5	5	4	3	0	9	97	6,35
f	14	2	6	14	8	13	21	8	10	13	0	6	10	23	12	1	13	174	11,4
g	12	3	6	16	36	28	18	30	20	8	0	14	8	5	8	7	16	235	15,4
h	6	6	5	7	6	2	3	3	7	8	3	8	14	1	1	0	6	86	5,6
i	4	8	17	9	25	16	13	11	12	3	1	17	2	2	10	3	16	169	11
j	4	4	2	0	5	0	0	15	0	0	0	0	0	1	4	0	6	41	2,68

10. Da li su mladi žrtve diskriminacije	da																	1341	87,9
	90	51	39	91	86	90	82	81	84	78	88	83	82	80	80	71	85		
ne	3	1	3	4	4	3	15	4	11	13	12	9	11	20	6	12	12	143	9,4
n / o	4	0	4	0	1	2	3	1	1	5	0	2	2	0	6	8	3	42	2,7

11. označi mjesto i situacije u kojima su mladi najčešće izloženi diskriminaciji	a	24	35	28	57	52	57	47	24	41	54	48	42	26	32	28	45	56	696	45,6
	b	65	36	33	72	79	73	71	65	79	75	87	72	80	72	67	61	66	1153	75,5
	c	27	12	12	21	19	24	22	28	28	25	24	31	26	27	52	13	27	412	27
	d	25	4	7	24	15	20	14	18	18	10	27	4	19	11	11	23	13	262	17,2
	e	13	3	5	12	9	13	11	11	7	8	10	13	13	9	9	7	14	167	10,9
	f	25	20	18	28	21	33	29	29	10	20	25	24	14	31	7	32	11	375	24,5
	g	17	6	7	26	11	24	26	15	15	11	14	15	10	20	5	24	11	263	17,2
	h	20	15	14	25	22	28	27	27	10	22	11	12	29	18	17	39	18	343	22,5

12. da li znaš da u BiH postoji zakon o zabrani	da	37	14	5	25	29	69	30	20	28	37	28	23	31	30	47	20	26	499	32,7
	ne	53	38	38	69	59	22	69	64	65	56	71	70	62	70	45	65	71	987	64,7
	n / o	7	0	3	1	3	4	1	2	2	3	3	1	1	2	0	0	6	40	2,6

13 da li je diskriminacija vezana za pojedince ili grupe	pojedinka	5	4	5	11	8	13	5	11	5	7	12	4	9	2	4	12	12	129	8,45
	grupe	13	4	3	5	3	5	4	9	4	8	11	4	9	1	7	10	4	104	6,8
	oboje	74	42	37	78	77	75	90	62	62	85	81	77	85	75	96	81	62	1255	82,25
	n / 0	5	2	1	1	3	2	1	4	4	2	0	0	1	2	1	0	7	38	2,5

14. šta je od navedenog diskriminacija	a	26	29	24	38	21	35	31	31	38	44	35	42	19	46	23	36	29	547	35,8
	b	32	13	23	47	28	40	36	31	30	38	21	27	26	26	24	27	28	497	32,5
	c	21	8	17	30	56	34	23	23	33	28	22	23	32	22	16	29	35	448	29,3
	d	36	6	3	38	35	24	41	17	17	19	32	8	16	34	27	40	9	418	27,4
	e	39	9	13	34	30	24	39	17	17	23	40	21	31	28	14	29	16	434	28,4
	f	33	18	12	43	35	35	40	40	27	32	45	44	41	45	35	57	18	594	38,9

15. ko su najčešće žrtve diskriminacije u BiH	a	50	32	23	56	47	56	56	27	46	64	50	56	43	24	57	36	55	778	51
	b	30	16	17	34	25	40	29	27	32	31	37	30	32	23	26	30	31	490	32,1
	c	41	15	27	42	44	54	56	23	23	38	51	25	29	46	23	49	40	653	42,8
	d	56	18	24	48	41	53	43	26	40	40	32	47	41	31	37	51	55	695	45,5
	e	15	11	11	33	32	34	24	30	30	15	13	17	29	19	15	5	24	354	23,2
	f	12	6	4	13	6	18	19	10	10	6	11	11	7	11	25	11	3	193	12,6

16. da li znaš šta su ombudsmeni u BiH	da	35	2	7	33	25	25	29	32	23	22	15	20	34	19	25	11	25	382	25
	ne	45	50	39	61	62	63	65	50	72	72	85	68	51	77	67	67	75	1069	70
	n / o	17	0	0	1	4	7	6	4	1	2	0	6	10	4	0	13	0	75	5

16. a broj tačnih odgovora	tačni	19	1	5	24	18	11	24	26	18	16	10	12	18	10	9	5	18	244	63,8
	netačni	16	1	2	9	7	14	5	6	5	6	5	8	16	9	16	6	7	138	36,2

17. Znaš li koja je najbroj. Nac. manjina u BiH	da	63	32	28	73	56	59	77	37	65	56	71	53	64	70	71	38	53	966	63,3
	ne	31	20	18	19	31	33	22	47	31	39	29	37	30	28	21	46	47	529	34,7
	n / o	3	0	0	3	4	3	1	2	0	1	0	4	4	1	2	0	7	31	2

17.a. Broj tačnih odgovora	tačni	48	32	23	67	43	54	72	25	64	49	66	44	56	67	62	31	52	855	88,5
	netačni	15	0	5	6	13	5	5	12	1	7	5	9	8	3	9	7	1	111	11,5

18. Broj zaposlenih Roma u BiH je	veći od 20%	8	5	1	15	8	10	15	20	13	4	8	14	8	7	15	11	12	174	11,4
	manji od 3%	75	46	44	78	74	77	81	58	82	88	90	72	82	90	72	70	77	1256	82,3
	veći od 50%	10	1	1	2	5	8	4	1	0	2	1	5	2	3	5	6	6	62	4

19. Djeca Romi ne pohađaju školu u %	veće od 10%	31	34	22	44	43	35	43	48	61	43	43	32	42	51	36	49	56	713	46,7
	veće od 30%	18	6	6	23	23	28	20	17	16	24	12	28	26	20	21	12	22	322	21,1
	veće od 50%	44	12	18	24	21	28	34	18	18	18	28	44	30	25	35	27	17	448	29,3

20. predmeti na kojima si učio o drugim etničkim skupinama	a	76	34	34	73	62	60	77	64	84	79	94	68	66	81	77	64	76	1169	76,6
	b	30	17	9	38	27	20	27	14	23	18	43	28	26	20	37	16	43	436	28,6
	c	21	11	9	37	17	10	31	31	28	30	39	15	38	24	50	21	16	430	28,2
	d	6	4	1	20	7	4	9	11	11	7	6	6	11	13	7	3	3	134	8,8
	e	32	26	22	42	59	47	35	35	14	28	34	35	37	31	34	59	24	581	38
	f	10	14	7	11	12	15	19	19	8	13	11	2	23	17	3	9	11	194	12,7

21. Šta si tokom školovanja naučio/la o drugim etničkim skupinama u BiH	a	63	45	32	78	68	68	72	56	79	80	92	66	62	68	80	59	67	1135	74,4
	b	23	24	18	26	28	17	14	12	19	25	37	18	22	16	47	13	39	398	26
	c	37	27	30	51	56	56	45	27	41	51	33	43	45	65	54	39	55	755	49,5
	d	10	11	6	28	15	17	15	15	17	10	17	8	20	22	5	12	24	263	17,2
	e	7	4	3	19	8	14	14	14	13	5	17	4	2	15	11	9	24	191	12,5
	f	11	0	0	1	3	1	1	1	4	0	0	0	0	0	0	0	1	22	1,4

22. Koje je tvoje mišljenje o diskriminaciji	ima miš.	39	18	27	58	56	47	51	48	65	49	25	43	48	40	25	17	58	714	46,8
	Nema miš.	58	34	19	37	35	48	49	38	31	47	75	51	47	60	67	74	42	812	53,2

23. koji su najveći uzroci diskriminacije u BiH	a	6,8	7,67	7,62	7,2	7,41	7,6	7,3	7,65	8,14	7,6	9,4	6,1	7,2	7,6	7,7	6,7	7,9	127,6	7,5	
	b	7,4	7,61	8,36	7,4	7,57	7,8	8	8	8,9	8,38	8,6	8,5	7,1	8	8,6	7,32	6,3	8,69	134,5	7,91
	c	6,7	6,44	6,58	6,1	6,65	6,3	7,5	7,5	8,35	7,5	7,4	7,7	6,7	7,4	7,1	6,42	6	7,66	118,5	6,97
	d	5,4	5,89	5,12	5,4	5,74	5,7	6,3	6,3	6,7	6,63	6,7	6,92	5,1	6,3	6	5,95	5,3	6,2	101,4	5,96
	e	4,3	3,81	5,55	5,3	5,11	5,8	5,3	4,67	4,67	5,81	4,5	6,04	4,2	4,7	4,7	5,96	5,7	5,76	87,21	5,13
	f	5,4	5,5	5,7	5,5	5,43	5,8	6	6,17	6,17	6,26	5,6	8,02	5,7	5,01	6,1	5,99	6	6,1	100,3	5,9
	g	5,4	6,4	5,92	5,9	6,32	6,8	6,8	6,8	6,15	6,13	6	7,7	6,3	5,4	5,5	5,26	5,9	6,58	104,5	6,14
	h	5,7	6,08	6,17	6,8	6,21	6,5	6,1	7,23	2,63	2,63	5,4	8,6	5,8	5,8	5,9	5,24	6,4	6,62	103,2	6,07
	i	6,16	6,24	6,37	6,8	7,13	6,9	6,3	6,56	6,56	6,35	6,5	7,4	5,2	6,2	6	5,03	6	7,16	108,3	6,37
	j	4,3	3,3	4,17	5,1	4,9	5,3	4,8	5,34	5,77	5,8	5,8	5,2	4,9	5,1	4,6	4,3	5,4	5,47	83,75	4,92
	k	3,5	3,8	3,12	5,1	4,69	3,9	4,6	3,88	4,97	4,97	5,6	4,6	5,3	3,9	3,3	4,72	6	4,49	75,47	4,4
	l	3,3	2,25	2,5	7,8	6,87	2	5,8	4,62	5,12	2,7	2,7	2,1	5,8	2,8	3,5	7,4	5,8	2,86	73,22	4,3

24. Komentari na upitnik	ima kom.	15	3	6	22	15	18	12	15	16	10	2	6	17	19	7	4	14	201	13,2
	nema kom.	82	49	40	73	76	77	88	71	80	86	98	88	78	81	85	87	86	1325	86,8

Tuzla, Brčko Distrikt BiH, januar 2010